

СПИСАНИЕ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧЕХИЯ

Българин

БРОЙ 1 | 2010 ЦЕНА 30 Kč

A portrait of Bzhana Apostolova, a woman with short brown hair, wearing a dark floral patterned top, a necklace, and a wide silver cuff. She has her hands clasped near her face.

**Божана
Апостолова**
Лекувам душата
си със стихове

**Българската
емиграция**

**160 години от
рождението
на Масарик**

**Асен Йорданов –
виден авиоконструктор**

Валери Петров на 90 години

Diama s.r.o., výhradní dovozce špičkových bulharských vín a zelenin

Скъпи читатели,

Дългата снежна зима се стопи и пред нас разцъфна пролетта. Пролетното пробуждане тази година беше особено продължително, но кръговратът на природата отново ни зарадва със своята предсказуемост. Предпролетното настроение ни обхвана още на Трифон Зарезан, а пъстрият пролетен низ от традиционни празници ни събра заедно на посрещането на Баба Марта, 3 март и Великден в Дома на националните малцинства в Прага, в Българското училище и в Българския културен институт.

Месец преди Деня на българската просвета и култура и на славянската писменост неделното училище към сдружение „Възраждане“ получи дарение от книги, изпратени от министъра за българите в чужбина Божидар Димитров.

Семейството на Йордан Балуров дари на „Възраждане“ книгите от личната

библиотека на покойния вече доайен на българската общност в Чехия, които той е събирал години наред с възрожденски ентусиазъм. Като прибавим и литературата, купувана в България в продължение на няколко години, както и съвременната българска литература, получена от издателска къща „Жанет 45“, можем да кажем, че в Дома на националните малцинства вече има българска библиотека. Предварително благодарим на всички, които ще продължават да обогатяват книжния й фонд с българска литература.

През май е най-светлият, най-духовният и най-дълго честваният празник в българската история – 24 май. Неслучайно в първия брой на „Българи“ ви срещаме с известните български творци Божана Апостолова, Ивайло Петров и Елин Рахнев. Техните духовни послания са не само в сферата на поезията, но и в издателската и преводаческа дейност, в журналистиката и драматургията.

Вече шеста година в навечерието на Деня на българската просвета и култура и на славянската писменост се провежда световната среща на българските медии, на която БТА събира журналисти от цял свят. Тази година тя ще е във Виена и в нея ще участват известни интелектуалци и дейци на културата. На този престижен форум за пети пореден път ще бъде представено и списание „Българи“. То е създадено преди девет години и съществува благодарение на пледата от поети, писатели, лингвисти, журналисти, историци, етнографи, изкуствоведи, художници, музиканти, инженери от България и Чехия, които непрекъснато го обогатяват със своите статии. Тяхната творческа и съзидателна дейност допринася за това, списанието да разпръсква духовна светлина сред българската общност в Чехия. На всички тях дължим в навечерието на 24 май едно голямо „Благодаря!“

Мария Захариева

Дарения

Книги за БСОУ „Д-р Петър Берон“ дари през февруари известната българска поетеса и издателка Божана Апостолова.

Сред заглавията са известни творби като „Естествен роман“ на Георги Господинов, „Български хроники“ на Стефан Цанев, „Случаят Джем“ на Вера Мутафчиева, „Делнична библия“ на Божана Апостолова и др. „С огромна благодарност приемаме Вашия дар – като знак на уважение към българското училище в Прага! Благодарим за възможността всички ние да можем да се докоснем до творчеството на съвременните български творци от книгите на издателство „Жанет 45“, пише в благодарствено писмо до поетесата директорът на училището Еленко Начев.

Над 320 книги от личната библиотека на покойния Йордан Балуров получи през април сдружение „Възраждане“. Книгите са дарение от семейството на дългогодишния деец на българските организации в Чехия. Сред получените заглавия преобладават тези на класически български писатели и поети. Изключително голям интерес представляват и книгите за българската история и литература, както и тези за българската кинематография и за българо-чешките връзки през вековете. Не липсват и книги в превод от руски, английски и чешки, както и детска литература. Голяма е заслугата на Йордан Балуров за това, че е съхранил и някои книги от ликвидирания през 90-те години на миналия век библиотека на Българския културен институт в Прага.

Дарение от книги и учебни пособия получи неделното училище към сдружение „Възраждане“ от министъра без портфейл Божидар Димитров. Малките ученици вече имат на разположение енциклопедии, речници, българска граматика, детски библии и художествена литература. Част от книгите бяха предадени на българското училище в Прага и на българските организации в Чехия. Сдружение „Възраждане“ благодари на министър Димитров и екипа му за грижите, които-те полагат за децата от българската общност в Чехия.

4–20 Българската общност

Българско огнище в Прага | Неформална среща в Дома на националните малцинства/ БСОУ „Д-р Петър Берон“ | Българите в Острава | Български културен институт | Кирил Димитров | Българската емиграция след промените

20–21 Бележки на екскурзовода

Керкира, любов моя

22–27 Култура

Божана Апостолова | 1989 през обектива на фотографите

28–30 Накратко

31–33 Български изобретатели

Асен Йорданов – виден авиоконструктор

34–35 Българо-чешки връзки

Чешкият принос в пловдивското образование

36–40 Годишнини

Томаш Гарик Масарик | Валери Петров

41 Българските манастири

Соколският манастир

Българско огнище в Прага

България е в сърцата на милиони българи, разпръснали се по цял свят. Много от тях си стъкмяват бащино огнище в различни континенти, създават български училища и църковни настоятелства, издават списания, събират се на големите български национални и народни празници, за да си припомнят българските традиции и да си поговорят на майчиния си език.

Едно такова българско огнище поддържа сдружение „Възраждане“ в Дома на националните малцинства в Прага. Гостоприемната чешка държава ни е подслонила заедно с още 10 малцинствени общности и ни е осигурила добри условия да се събираме, да празнуваме и да учим нашите деца на роден език. Тук е и редакцията на списание „Българи“, тук е вече и нашата библиотека.

Българското огнище в Прага обаче не сме го запалили ние, а българските студенти дошли да получат образование при братята чехи преди 150 години. Оттогава то е догаряло неведнъж, но не е угасвало. Неговият огън свято пази и поддържа сдружение „Възраждане“ – с тържества и концерти, с изложби и поетични четения, с представяне на книги,

традиции, положени от нашите сънародници преди век и половина, но създаваме и нови.

ДЯДО КОЛЕДА В НЕДЕЛНОТО УЧИЛИЩЕ

На 20 декември децата от българската общност в Прага посрещнаха Дядо Коледа в Дома на националните малцинства в чешката столица. Тържеството беше организирано за осма поредна година от сдружение „Възраждане“. Всички очакваха с трепет белобрадия старец, който пристигна с два чувала с подаръци, придружен от Снежанка. Децата изпълниха пред скъпите гости песнички и стихове. Дядо Коледа богато възнагради малчуганите и им пожела много здраве и успех през Новата 2010 година. Дядо Коледа

ваше томбола, в която с радост се включиха всички малки и големи ученици. Тържеството завърши с празнична трапеза, подготвена и аранжирана от ентусиазираните родители.

Мария Захариева

БАБА МАРТА

Баба Марта отново пристигна в Прага, за да дари българските деца с мартевички, които съдържат в себе си не само пожелания за здраве, дълголетие и благоденствие, но са и атактично послание, идващо от дълбините на българската ни културна символика. Именно тази символика оживя в легендата, която Баба Марта разказа на малчуганите. Нейният разказ не само заинтригува малките българчета, но и подтикна към размисъл възрастните, които тук извън пределите на България посрещат и изпращат празниците от българския календар винаги с малко тъга и много носталгия. С разказа си Баба Марта разкри архаичния предхристиянски произход на празника, успял да се съхрани до наши дни. От своя страна децата от Неделното училище бяха подготвили стихотворения и песнички, с които поздравиха Баба Марта и получиха от нея мартевички. След официалната част, след почерпката от сладки и българско червено вино, което бе осигурило сдружение „Възраждане“, се разлиля кършно българско хоро, което самата Баба Марта поведе. На хорото се хванаха майки и деца, като сами изпълниха някои български народни песни. По време на тази неофициална част Баба Марта (Румяна Радева) разказа за собственоръчно изтъканата си северняшка народна носия, което още повече пробуди националните сетива на присъстващите и придаде една наистина задушевна атмосфера на празника.

със списание „Българи“ и с веселия смях и песни на децата от неделното училище. Възраждаме добрите

и Снежанка бяха изпратени с много прегръдки и целувки. След празничната програма след-

ДЕТСКИ КАРНАВАЛ

Една от интересните културни инициативи на Гръцкото сдружение в Дома на малцинствата беше проведена на 20 март детски карнавал. Към акцията се присъедини и сдружение „Възраждане“ по покана на гръцката председателка Тасула Зисаки-Хийли. Българските деца от Неделното училище на „Възраждане“ бяха щастливи да се запознаят със своите гръцки връстници и да участват в съвместните надпревари. Добрата организация и изобилието от изненади и занимателни игри за най-малките показа колко ефективни и ползотворни биха могли да бъдат съвместните мероприятия и културните отношения с други малцинствени групи, живеещи в Чехия. Приятелска солидарност, добронамереност и разбирателство проявиха балканските ни съседи – гърците – при организирането на детския карнавал. Атмосферата на карнавала беше повече от празнична. Тук имаше изобилие от приказни и анимацион-

ни герои, които от време на време използваха реквизита си, за да се впуснат в „безпощаден дуел“ и шура борба помежду си по подражание на рицарите, мускетарите и пиратите (българските момчета). Между тях се разхождаха всякакви

вили, самовили, русалки и принцеси (гръцките момичета), които грациозно демонстрираха красивите си рокли и корони. Бяха проведени и състезателни игри, в които децата се включиха активно. Кулминация на

детския празник беше разрязването на огромната торта, на която имаше картинка с едни от любимите им герои от Уолд Дисни, между които беше и Мики Маус. Богато угощение и за възрастните беше предоставено чрез съвместните усилия на Гръцкото сдружение, спонсорите и „Възраждане“.

ВЕЛИКДЕН

И тази година сдружение „Възраждане“ остана вярно на традициите си в посрещането на Великден. Великденската атмосфера през настоящата година бе разведрена от творческите прояви на учениците от Неделното училище, които изработиха яйца по нестандартен начин. Те трябваше да се отзоват на предизвикателството да направят яйца от пластилин, при което

най-интересните бяха оценени и наградени. На първо място се класира Филип Зайков. Класическото борене с яйца също отличи победител измежду малчуганите, които премериха сили с присъщия си детски ентусиазъм и жар. Най-големият „борец“ се оказа тригодишния Марио Няголов. Великденският привкус на празника бе допълнен не само от домашно приготвените козунаци, но и от великденската програма, която изнесоха учениците от Неделното училище, които със своите стихотворения и песни внесоха атмосфера на истинска празничност. В томболата се Накрая празникът завърши с българско хоро под съпровода на гъдулката на Димитър Станчев.

Румяна Георгиева

Неформална среща в Дома на националните малцинства

На 10 април в Дома на националните малцинства в Прага се проведе неформална среща на българската общност в Прага със съветник Красимир Тодоров от политическия кабинет на министъра без портфейл Божидар Димитров. Целта на тази неформална среща беше представители на българската общност в Прага да изразят мненията си относно подготвения проект за Закон за българските общности и българите, живеещи извън Република България.

Целта на посещението на г-н Красимир Тодоров в Прага, Будапеща и Братислава беше да предаде дарение от книги и учебници на българските училища в столиците на Чехия, Унгария и Словакия. За първи път, благодарение на министъра на българите в чужбина Божидар Димитров и на неговия екип, децата от Неделното училище към сдружение „Възраждане“ получиха книги и учебни пособия. По време на неформалната среща присъстващите български и чешки граждани изказаха своята най-голяма благодарност за този благороден жест. Част от литературата бе дадена на Българското училище в Прага, както и на редица български сдружения и клубове в Чехия.

„Българите, които живеят извън страната, са наши посланици. При това българската общност в чужбина работи и за обществото сред което живее, и за просперитета на България. Нека нашите общности бъдат едно лоби за просперитета на България“, каза по време на неформалната среща с българската общност в Дома на националните малцинства Красимир Тодоров.

Присъстващите, повдигнаха редица въпроси, отнасящи се до проблемите на БСОУ

„Д-р Петър Берон“ в Прага. „Ние, българите в Чехия искаме това училище да съществува. Нужна ни е помощта на министъра на българите в чужбина и екипа му, за да го запазим“, сподели Мария Захариева, председател на сдружение „Възраждане“. Директорът на БСОУ „Д-р Петър Берон“ Еленко Начев подчерта, че Българското училище в Прага има 62-годишна история и че в него в момента се обучават над 100 български деца. Той предложи

Красимир Тодоров връчва книгата „Българските бойни знамена“ на Христо Христов

държавните ни училища в чужбина да придобият статут на защитени училища с оглед запазването на възможността на българските деца да се обучават в тях. Разискваха се и възможностите за създаване на държавна детска градина или мини детска градина, за да се осъществи приемственост между предучилищното и училищното възпитание и образование.

По време на неформалната среща бяха обсъдени редица административни пречки, с които българите в Чехия се сблъскват при уреждане на различни видове документи в чужбина – като български ЕГН, паспорти, актове за раждане и др. „По отношение на таксите би трябвало да се проведе европейската политика на таксуване спрямо гражданите“, сподели Красимир Тодоров. Бяха подчертани и някои позитивни страни в Закона – като регламентирането на Държавната агенция за българите в чужбина и създаването на фонд „Подпомагане на българ-

ските общности извън Република България“. Изказани бяха конкретни предложения за допълнения и поправки в проекта за Закон на българските общности и българите, живеещи извън Република България. Инж. Петър Попов информира за отношението на Чешката република към националните малцинства и подчерта съществуването на Съвет за националните малцинства към чешкото правителство, включващ представители на 12 исторически обособили се национални малцинства. Той говори и за финансовата подкрепа, която чешката държава и общините оказват на отделните малцинствени общности. Накрая бе изказана благодарност за грижите, които министърът без портфейл Божидар Димитров и неговият екип полагат за българските училища в чужбина и бе изразена готовност за участие в една бъдеща среща с министър Димитров в чешката столица.

Мария Захариева

Снимки: Мария Захариева

Коледа в Българското училище

Коледа е един от най-чистите и прекрасни празници – най-чаканият, най-желаният, най-вълшебният!

Целият християнски свят тръпне в очакване на Рождеството – изпълнен с надежда и упование, със светла вяра в тържеството на доброто. Коледа носи усещане за нещо свидно и мило, на уют и тържественост. Приятна атмосфера цари и в БСОУ „Д-р Петър Берон“. Настъпва времето на добрите пожелания и играчките, на веселия звън на камбанките и песните край елхата. Класните стаи, коридорите, фойето грейват в нова премяна – пъстри гирлянди, разноцветни светлини и оригинални украшения. В духа на българските традиции премина Коледното тържество в училище. В навечерието на празника – 22.12.2009 год. се проведе коледният базар, превърнал се в съпътстващ и обичан момент от цялата програма в празничния ден.

Средствата са предназначени за благотворителната кампания „Българската Коледа“.

Всеки клас бе подготвил интересни изненади и бе подредил изкусно своя щанд.

Оригиналните хрумвания бяха претворени в изящни бижута, сувенири, красиви картички, свещници, и др. Впечатляваше изобилието от типично български сладкиши, баници, питки. „Продавачите“ бяха най-емоционални и предлагаха на гостите богатия асор-

timent от собственоръчно изработените предмети и лакомства. Безспорно, ярко се открояваше най-малкият участник в базара – Филип от 3-ти клас, който беше донесъл едни от най-интересните „стоки“.

Целта на всички деца бе да съберат повече средства, за да помогнат според възможностите си на повече българчета в беда.

Празникът се пренесе на приказно украсената импровизирана сцена в актовата зала на училището, под сиянието на елхата и блясъка на гирляндите. Учениците от 4-ти и 5-ти клас представиха част от богатите уникални български обичаи. Красота и вдъхновение изпълниха залата.

„Ой, Коледо, мой Коледо...“ – нареждаха коледарите благопожелания за здраве и продородие, а останалите

участници отправиха към гостите поздрав от зимни стихове и весели коледни песни. Настроението бе приповдигнато, а с появата на Дядо Коледа лицата засияха, сурвакарите се събраха около добрия старец – с красиви сурвачки и хубави наричания. И тази година Българският клуб зарадва учениците от БСОУ със сладки подаръци.

Г-н Начев поздрави присъстващите с приближаващите коледни и новогодишни празници, а на децата пожела хубави ваканционни дни.

Коледното веселие се пренесе и в класните стаи, където учениците продължиха своя празник.

Нека да е празнично в душите и радостно в сърцата!

Снежана Таскова,
БСОУ „Д-р П. Берон“, Прага

Учениците представиха България в чешко училище

Поканата отправена от чешкото училище „Ема Дестинова“ в Прага-6 за участие на наши ученици в Деня на Земята на 5.03.2010 г. беше приета, като израз на внимание и желание за още по-тясно сътрудничество между двете училища.

Всяка година чешкото училище представя пред своите ученици различни проекти свързани със Земята, подготвени от по-големите класове. На този ден в голямото фойе на втория етаж на училището, където бяха подредени много столове и пейки се бяха събрали всички ученици и учители. Там участниците представяха своите проекти, като разказваха, показваха карти,

рисунки, фотоси, драматизираха. Постепенно и по непри-нуден начин, те научаваха за седемте чудеса на света, за националните паркове, за защитените птици, животни и растения, пренасяха се в Китай, във Франция и в други краища на земното кълбо. Нашите ученици трябваше да разкажат за България в рамките на 15 минути. Силвана от 8 клас разказа на чешки език за най-важните събития от историята, за природните и архитектурни забележителности, представи символите на България и я очерта като съвременна държава от Европейския съюз. Учениците от 3-ти, 4-ти и 5-ти клас пяха народни песни, а Маргарита

и Владислав от 4-ти клас бяха подготвили народен танц, който развесели публиката и тя с бурни ръкопляскания изпрати нашите изпълнители.

Всички бяха много доволни от нашето участие и се разделихме с пожелание за нови съвместни изяви.

Денят на Баба Марта в БСОУ „Д-р Петър Берон“

*Мартеница пращам надалече
нишка от живота във дома,
бяла като вишната на двора
и червена – сила на кръвта!*

Много обичай и празници е съхранил българинът през вековете. Предавал ги е от поколение на поколение, спазвал ги е, почитал ги е, за да достигнат те, неподправени, до наши дни.

Един от тях е Денят на Баба Марта – красив празник за деца и възрастни. Той е уникален, защото е типичен само за България, свързан е с древен обичай, който има своите хилядолетни корени във фолклорната традиция. Именно това го прави толкова съкровен и почитан в българското съзнание и културна принадлежност. Всяка година на 1 март българите закичват с мартеници дрехите и китките си, подаряват тези вълшебно преплетени бели и червени нишки, които символизират здраве, сила, дълъг живот, благополучие. Мартеницата е българският знак на пролетта. Подарена с любов и добри чувства, тя сгрива, носи радост и приятни усещания, пренася на хиляди километри – у дома! Празнично пролетно настроение цари от ранни зори в Българското училище. Днес, в Деня на Баба Марта, то е отворило широко врати, за да посрещне всички, желаещи да се докоснат до красивия български празник. Оживлението и тържествената атмосфера са завладели приказно украсената зала, изпълнена с много гости – представители на всички български организации в Прага, приятели на училището, сънародници. В публиката присъстваха и чешки деца от училище “Ема Дестинова” в Прага 6, Дейвице.

Г-н Начев, директор на училището, поздрави ученици и гости с веселия празник.

Тържеството бе дълго подготвяно – с много желание и усърдие от най-малките ученици – децата от III, IV и V кл. и техните класни ръководители – г-жа Тошева и г-жа Таскова. Изпълнението им прикова вниманието на цялата зала... Всички с интерес слушаха Легендата за мартеницата, която бе увлекателно разказана от Кристофър-Алекс от V кл.

Яркото присъствие на децата, облечени в своите сценични костюми на животни и цветя, оживи публиката и повиши настроението. Вниманието бе привлечено и от Баба Марта (Айрин от V кл.), донесла на децата цяла торба с мартеници, и от свежия танц на неотразимите Пижо и Пенда (Влади и Марги от IV кл.).

Малките актьори подариха на всички гости един час, изпълнен с детски чар, светнали очи, грейнали усмивки, звънки песни и весели танци, многократно прекъсвани от бурните аплодисменти на публиката.

В чест на Баба Марта учениците от Българското училище участваха в конкурс за изработване на най-оригинална мартеница. Г-жа Станева, председател на журито, обяви резултатите, като връчи награди на учениците, подготвили най-интересните и изящни мартеници. На първо място бе класирана Ана Христова от VIII кл., на второ – Маргарита Синапова от IV кл., на трето – Иванина Неделчева от VII кл.

Поощрителни награди сечелиха Мая Здравкова (VII кл.), Лили Стефанова

(VII кл.) и Йоана Атанасова (X кл.) Специалната награда на журито бе отредена единодушно на Ралица Маркова от V клас.

Хубавият празник завърши с великолепно изпълнение на народни танци, представени от ученици от XI и XII кл. Залата затрептя от колорита на нашия самобитен фолклор, а публиката с удоволствие се присъедини към танцорите, в ритъма на прекрасното българско хоро.

Здрава и жизнена е народната традиция. И сега тя носи много радост и красота на народа ни, зарежда с енергия и надежда, дарява обич и закрила на млади и стари. Всеки от нас усеща в себе си силата на традициите, осъзнава очарованието на народните обичаи. Затова с усмивка нека закичим любимите си хора с мартенички – този древен, но най-български символ и да им пожелаем „да са бели и червени, да са весели и засмени“.

Нека да запазим този самобитен празник със самочувствието, че е лично наш, прекрасен, неповторим!

**Снежана Таскова,
БСОУ „Д-р П. Берон“, Прага**

**Баба Марта здраве носи
пълна кошница с цветя
и на всеки на ръката,
вързва някаква мечта –
да я гледа, да я мисли
и да чака пролетта –
да се сбъдне и да цъфне
и да бликне радостта!**

Честита Баба Марта, мили Българи!

Мартенско тържество в Българския културен институт

На 4. март. 2010 г. в Българския културен институт в град Прага ученици от Българското училище участваха в мило и вълнуващо тържество посветено на Баба Марта.

Този път зрителите бяха деца от чешка детска градина, които с нетърпение искаха да разберат защо се носят мартенички, да чуят българските песни и да видят българските хора. Тъй като децата от различните народи бързо намират свой общ език, те много лесно се сприятелиха. Когато празникът започна, г-жа Васева обясни на чешки език на малките зрители за традицията да се носят мартенички. С голямо внимание и интерес чешките деца гледаха подготовената от учениците от 3-ти и 4-ти клас и тяхната класна ръководителка г-жа Тошева програма от песни, танци и стихове. Най-голямо вълнение настана, когато Баба Марта пристигна с цяла торба, окичена с мартенички и започна да ги раздава на децата. Всяко чешко дете искаше да отнесе в къщи малък

спомен от тази чудесна среща. На края не липсваше и почерпка за малките зрители и участници, която беше подготовена от БКИ. Когато се разделяха, децата от

чешката детска градина вече знаеха за България и за нейните традиции, а учениците от училището бяха горди от изпълнението си пред чешка публика.

3 март сакрална дата в българската история

Всяка година 3 март идва с първия полъх на ласкавата пролет, за да възвести за така жадуваната свобода на българите, изгряла през 1878 год. с Освобождението от петвековното робство.

Ден, който ни напомня, че сме силен народ – народ, който през всичките тежки години запазва своята национална принадлежност, своята православна вяра, своя борчески и съзидателен дух.

Ден, в който си спомняме за светия и безсмъртен подвиг на нашите деди и свеждаме глави пред паметта на всички, дали живота си за свободата на нашата Родина.

Всяка година 3 март идва и с дълбоката ни признателност към доблестните северни войни, дошли да умрат за България.

За всички поколения българи като чудна легенда ще останат да живеят бойните подвизи, извършени по време на великия освободителен поход.

Поклон пред всички българи,

носили в сърцето си боен и свободен дух!

Тази година празникът бе отбелязан по нетрадиционен начин в БСОУ „Д-р П. Берон“.

В навечерието на светлия ден учениците и учителите от Българското училище изпълниха залата на Българския културен институт в Прага, за да си припомнят мрачните дни на робството и да се поклонят пред славното героично минало на нашия народ.

Г-жа Начева откри тържеството, като в своето изложение обърна внимание на мястото на 3 март в историческата съдба на българската нация и преклонението пред падналите за Освобождението на България.

По случай Националния празник бе проведен конкурс за създаване на историческо есе.

Днешният ден бе добър повод да бъдат обявени резултатите. Домакините бяха осигурили и награди за представилите се най-добре ученици.

Г-н Гоцев съобщи имената на победителите: 1 м – Мария Карамфилова – XI кл. 2 м – Мария Димова – IX кл. 3 м – Огнян Малинов – VIII кл.

След тържествената част последва представяне на българския филм „Време разделно“.

Директорът на БКИ направи кратък анонс по екранизацията, като постави акцент върху посланията, отправени към поколенията.

Тържественият ден завърши с отзвучите от филма и предложената почерпка от любезните домакини.

Снежана Таскова,
БСОУ „Д-р П. Берон“, Прага

Уважаеми читатели,

В редакцията на списание „Българи“ получихме отворено писмо-отговор от Инка Делевова от БКПО „Св.св. Кирил и Методий“, относно текст, публикуван в списание „Роден глас“ 1/2010. В писмото между другото се казва: В списание „Роден глас“ 1/2010 са отпечатани неподписани текстове, където по много странен начин се дава оценка на покойния вече Йордан Балуров – председател на БКПО „Св.св. Кирил и Методий“, дългогодишен представител на землячеството в Чехия...

По същество това бе човек наистина безкрайно пристрастен, един от малкото, които с такова търпение и постоянство се интересуваха от съжителството и съвместната работа на представителите на двата народа... Неуморно и настоятелно следеше всичко, което беше смислено, конструктивно (...) дори много често плащаше сам всичко, за което беше убеден, че е перспективно!

В писмото също пише, че Йордан Балуров „цял живот си остана българин с български паспорт... Неговият фотоапарат и неизменен диктофон запечатваха за поколенията събития от най-различен характер – срещи на българските общности в Прага, Бърно, Усти на Лабе, София, научни конференции, литературни четения, тържества в посолството и училището. Трудно се приема, че най-напред негов „приятел“, а после и сп. „Роден глас“ нападат

човек, който вече не може да се отбранява и защитава, принизяват се неговите усилия, добра воля и упоритост... Омаловажават се усилията на компактна група от хора в културната организация „Св.св. Кирил и Методий“, на която той беше председател от 1999 г. Балуров „вярваше, че тази организация има бъдеще и ще продължи. Никога не е била организация на едни човек, свързвала е творческите усилия на известни личности в обща, полезна за всички културна дейност“, пише Инка Делевова.

Остравски истории

Старата Арена се намира недалече от Масариковия площад в Острава. Замислена е като своеобразен художествен и информационен център, разполагащ със съвременни зали и кафене. Арената възниква в рамките на кандидатурата на Острава за европейска столица на културата 2015.

В залата на Старата Арена през март бяха представени две емигрантски истории. Вечерта беше посветена на България и Гърция. Гости на режисьора Радован Липусе бяха председателката на Българския културен клуб Сирма Зидаро-Коунова и дългогодишния председател на Гръцката общност Сотирис Пупакис. За приятната

атмосфера на вечерта допринесоха песните и танците на групата Нисос и Неа Елпида и френските шансони в изпълнение на Сирма Задаро и пианистът Франтишек Микса.

Сирма и Сотирис попадат в Острава по различни причини. Сирма, българка с френски произход, пристига с повее на любовта през 50-те години на миналия век, за да се омъжи за един чешки лекар-франкофил, докато Сотирис напуска родна Гърция по време на Гражданската война и идва в тогавашна Чехословакия през 1949 г. заедно с много други гръцки деца. Професиите на двамата са също коренно различни. Сотирис работи години наред като проектант във Витковицките железници и е един от основателите на Гръцката общност в Острава. Сирма, която е завършила филология и е учила оперно пеене при Христо Бръмбаров, става най-известната френска шансоньерка в Острава и изнася концерти в цяла Чехословакия.

По-късно тя е преподавател по български и руски, преподава вокална постановка, издава учебници и българо-чешки разговорник. Какво обаче свързва Сирма и Сотирис? И двамата са тясно свързани с дейността съответно на българската и на гръцката общност и са дългогодишни председатели на клубовете в Острава, имат южен темперамент и са родени на Балканския полуостров. Нещо повече – смятат Острава за свой дом. За тях това е градът, в който винаги се връщат и в който искат да останат.

Мария Захариева

Снимки: Острава 2015

Българите в Острава

БАБИНДЕН

Българите от Острава и региона отново се събраха на своя вече 17-ти традиционен Бабинден и го отпразнуваха, както винаги задружно и с добро настроение. Всички останаха очаровани от чудесните български ястия, приготвени с много любов и умение от домакините – членки на Българския клуб в Острава.

Мил гост от Българското посолство в Прага бе и господин Марин Йовчевски със съпругата си, с когото отново се срещнахме на „остравска“ земя след доста изминали години. От Бърно пристигнаха танцьори от фолклорния състав „Китка“, които с чудесното си изпълнение разнообразиха и този път празника ни. Не липсваше и неизменното българско хоро. Специално за любителите на френската музика, Сирма Зидаро – председател на БКПО, изпълни няколко френски шансона. При една задушевна и приятелска атмосфера, и този път остравските българи доказаха, че са едно голямо и сплотено семейство.

ОСВОБОЖДЕНИЕТО НА БЪЛГАРИЯ

На 13 март,макар и с малко закъснение, българите от Острава почетоха 132-та годишнина от Освобождението на България.В словото си председателката на клуба проследи именно тези дни след Освобождението, когато българският народ ликува, опиянен от свободата си и от правата,които му дава Санстефанският мирен договор.Но само след три месеца мечтите и надеждите на българите за една голяма славянска държава, с територия като при Иван

Асен 2,са безвъзвратно изгубени от жестокия Берлински договор. Гост на празника бе и консулт Данчо Мичев със съпругата си, който въпреки наситената програма, успя да проведе и дългоочаквания от българите консулски ден. А певицата Невена Лилова от Опавския народен театър, с прочувственото си изпълнение на български художествени песни, стопли сърцата на присъстващите българи.

ВЪЗКРЕСЕНИЕ ХРИСТОВО

И тази година членовете на Българския културно-просветен клуб в Острава се събраха да отпразнуват един от най-светлите християнски празници – Възкресение Христово. В духа на празничната атмосфера, млади и стари, бяха приветствани от Ленка Хлубкова, заместник председател на клуба. Тя припомни на сънародниците си някои интересни факти, свързани с Великден. На този ден християните празнуват възкресението на Сина Божи на третия ден, след като е бил разпнат на кръста и погребан. Великден представя най-пълно основата на християнската догма – вярата във възкресението на праведниците в един по-хубав свят... Типично в духа на българските традиции и този празник не мина без право българско хоро и богата трапеза. Наред с пъстро боядисаните яйца, прясно изпечения хляб,

ароматните козунаци и баницы, българите в Острава похапнаха и печено агне, осигурено от Йордан Йорданов, член на управителния съвет на клуба.

Идеята, превърнала се в традиция, за Великден да се приготвя агне е изцяло на господин Йорданов, който преди повече от 30 години пристига в Острава, сподели Сирма Зидаро, председател на БКПО. Според нея, въпреки че живеем в трудни времена, българите не пропускат празниците да се съберат, а идват и нови членове.

На хиляди километри от родината си, много от хората казват, че за тях клубът е една малка България, защото тук се говори на български език, празнуват се типично български празници, темпераментът е български, иначе казано – всичко е по български...

Благодарение на старите българи и днес традициите са живи и се предават на младите.

Сирма Зидаро и Минка Генчева

Южняшка виталност и мека топлина

С последната си изложба живопис, инсталирана през месец февруари в залата на Българския културен институт, Стоян Генчев за пореден път доказва верността си към националните ни изобразителни традиции и достойно защитава принадлежността си към най-добрите представители на своето поколение български художници, изявили своя талант още в края на шейсетте години на миналия век. Макар и далеч от България, посветил се в Прага на реставрация на стенописи, икони и картини, свързани основно със средноевропейската католическа традиция, той е съумял да запази българската си чувствителност, южняшка виталност и православна образност. Въпреки неголемия брой изложени платна, радва тематичното разнообразие на внушенията – от импозантността на големите фигурални композиции, през интимността на няколко женски портрета, до обаянието на прелестните планински пейзажи. Това, което обединява всичко изброено и се налага като почерк на автора, е изборът на цветове и тоналности. Дали защото самият Генчев навлиза в своята творческа

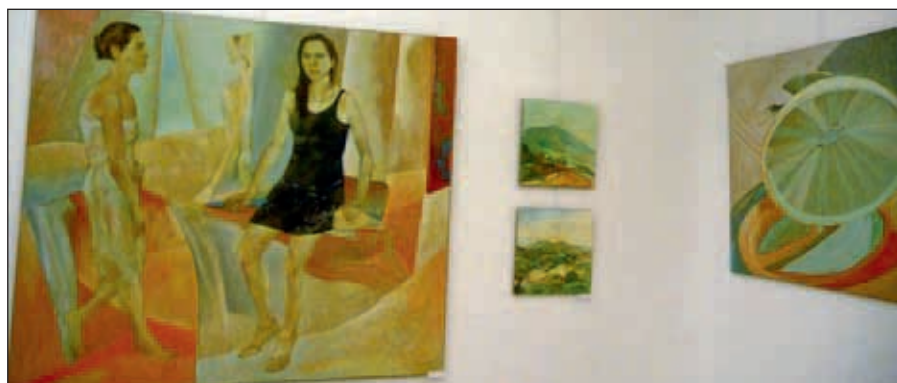

и житейска есенна зрялост, този път той е избрал богатството на есенните багри в цялата им топла и широка гама? Този избор става обединяващо начало на всичките му творби, внушава зрялост, мекота, мъдрост, с много оптимизъм и виталност. Голите женски и мъжки тела, дори и в статична позиция, освен видимо изящество и красота, излъчват скрита, радваща жизненост. В мащабността и замаха на тези платна се долавя нещо от ренесансовата чувствителност, естествено осъвре-

менена, обогатена и заредена с реализъм и мъдрост. И веднага като контраст, за равновесие, завладяват няколко женски портрета. Нарисувани традиционно и с романтичен изказ, те печелят с искреността и вътрешната душевна дълбочина, скрита зад почти недоловима усмивка. Но най-голяма радост за зрителя навярно са пейзажите. Неголеми по формат, те тутакси грабват и приковават очите. Със сгъстените, ситуирани композиционно точно и с мярка, почти приказни къщички на фона на планинската природа, огрени от златото и мекотата на есенното слънце. Познавачите и изкушеният зрител сигурно ще познаят нещичко, без то да е епигонство, от рисунката и очарованието на Иван Милев и традицията на трийсетте години на миналия век. Импресионизмът на пейзажите събужда и лека носталгия по пасторалното минало на родната от времето на Йовков. Дали защото знаем, че авторът се е родил и израсъл в Сливен, в тези пейзажи се усещат ароматите, спецификите и красотите на сливения Балкан, сякаш се виждаме в застинали някъде далеч във времето късчета от Котел, Жеравна или Медвен. Дори и само заради тази пробудена тръпка си е заслужавало да се види изложбата на доказания наш художник Стоян Генчев и да му се изкаже едно огромно българско „Благодарим ти, маестро!“

Васил Самоковлиев

Снимки: Мария Захариева

Дни на българското кино

В Прага от 24 до 27 март се проведе „Дни на българското кино“, организирани за втора поредна година от Българския културен институт. Кинопанорамата протече под патронажа на Министерството на културата на Чешката република и се проведе в Българския културен институт и в кино „Луцерна“. Представени бяха както пълнометражни игрални филми на известни български режисьори, така и късометражни филми. Съпровождащата програма включваше пресконференция, две изложби „Български филмов плакат“, експонирани в Българския културен институт и в кафенето на кино „Луцерна“, среща разговор на български режисьори с чешки студенти и експериментален филмов уъркшоп.

В кино „Луцерна“ в три поредни вечери зрителите имаха възможност да видят филмите „Светът е голям и спасение дебне отвсякъде“, „Източни пиеси“, „Единствената любовна история, която Хемингуей не описа“. В галерията на Българския културен институт бяха прожектирани филмите „Лешпер комерс“ и „Кубинка блус“ на режисьора Димитър Таралевков и др.

ПРЕВОДАЧИТЕ

Голям е приносът на преводачите, за да могат филмите от кинопанорамата да достигнат и до чешките зрители. Преподавателят по български в Карловия университет Добромир Григоров успява да заинтригува своите студентки Итка Троянова, Романа Флемрова и Зузана Пиптова да преведат на чешки език някои от филмите. „Миналата година преведох два пълнометражни игрални филма – „Шивачки“ и „Разследване“. Тази година преведох късометражните документални филми „Алтънджите идат!“, „Зад блока съм. Обичам

те“, „Вино“, „Лешпер комерс“, казва Итка Троянова.

Зузана Пиптова, която е от Братислава и е студентка в Карловия университет, е преводачка на филма „Бургас на Таралевков“. „След девети клас започнах да уча в Българската гимназия в Братислава. Нивото там беше много високо. Учителката по български от Братиславската гимназия, която остави най-силни впечатления у мен, е Неда Георгиева“, споделя Зузана, която говори български без акцент.

СТЕФАН ВЪЛДОБРЕВ – АКТЬОР, РЕЖИСЬОР И КОМПОЗИТОР

Стефан завършва преди три години филмова режисура в Прага. Той смята, че е актьор по професия и музикант по призвание. „Все по-трудно съчетавам артиста и музиканта в себе си. Отдавна пиша музика. Още в училище композирах песни и правех с тях двучасови концерти. Досега съм написал музика за 70 представления и за десетина игрални и документални филма. В „Светът е голям и спасение дебне отвсякъде“ съм композитор на музиката и играя една от по-малките роли. През март в София беше фестивалната премиера на „Стъклената река“, където играя една от главните роли – отец Петър Това е филм на Станимир Трифонов, режисьорът на „Изпепеляване“, който преди пет години спечели в Бълга-

рия националния фестивал „Златна роза“ за най-добър филм, аз спечелих награда за най-добър актьор. В момента режисирам и документален филм, играя в две представления в Театър 199 „Приятнострашно“, което спечели „Икар“ за режисурата на Галин Стоев и за драматургичния текст на Яна Борисова, и „Малка пиеса за детска стая“, сподели Стефан Вълдобрев.

МАРТИН МЛАДЕНОВ – ПРЕВОДАЧ И АВТОР НА ПРОЕКТА СОФИЯ ВИДЕО ГАЙД

„Когато отидох да работя в София, се запознах с много интересни хора. Градът често се представя само в културно-исторически план, а аз исках да дадем думата на обикновените граждани, т.е. самите софиянци да разкажат как виждат града, в който живеят. Разхождах се с камерата, говорех и вземах интервюта. Снима и Никола Бошнаков. Лентата е от типа Бидон филм и е дълга 77 мин. Направихме я с видеокамера и я спонсорирахме сами. Преводът на филма е също мое дело.

Панорамата „Дни на българското кино“ е едно прекрасно начинание, което позволява на чешката публика и на българската общност в Прага да се запознае с постиженията на българската кинематография.

Мария Захариева

Един Елин

или интервюто, което не се състоя

Преди февруари в началото на предпролетта се срещнах с българския поет Елин Рахнев, който гостува в Прага по покана на Българския културен институт. Поводът беше премиерата на неговата вече известна пиеса „Фенове“ в Кладно, постановка на българския актьор и режисьор, с трайно присъствие в културната карта на Чехия, Николай Пенев.

Аз,
който затворих всички светове в очертанията ти...
Сега изобщо на кой свят съм...

Всъщност това не е опит за поезия. Нито литургия пред
общественото. Това е утопична възможност пак да се усмехна.

Елин Рахнев, из „Канела“

Лентата на професионалните ми спомени със смесени чувства ме върна в София от края на 90-те години, в радио „Седем дни“ и разговорът ни като че ли продължи след няколко годишна пауза...

Не казвам десетгодишна, защото цифрата стои смешно в сравнение с величината на темата, а тя е една и само една – ЧОВЕКЪТ като употребен от себеподобните си, в името на същия този човек. Тогава бе излязла поетичната книга на Елин „Октомври“ и сезонът съвпаднаше със заглавието, както и с тогавашния му предстоящ да стане хит драматургичен опус „Боб“.

Познавам преди всичко и отчасти душата на поета на Елин Рахнев. Той носи понякога тъмни очила, не розови, но във въздуха се разнасят „частици“ и когато веднъж си ги усетил и разпознал, не можеш да ги забравиш. Водена от тях, нямах

никакво съмнение, че ще срещна един Елин, който вече съм запомнила. Така и стана, но онова, което ми подари – поетичната книга „Канела“ – бе повече отколкото си представях. След състоялата се пресконференция в БКИ по повод постановката на „Фенове“, тръгнахме към Староградския площад. За да чуе почти вървешком припомнянето на астрономическото време точно в 12 часа по обяд, съпроводено от сняг и слънце. Ние бързахме към кафене „Монмартр“, подгонени от спомени и днешните разговори за всичко свързано единствено и само с поезията. Бях си подготвила дори въпроси и тъмни очила, за да бъда в тон с поета Рахнев, но всичко придоби друг развой, защото стиховете, които ми прочете Елин сами по себе си бяха въпроси и отговори.

Докато простираш слиповете
на мъжа си,
Антониони умря...

Интуицията на поета ми допадна и като че ли допълни моето прозрение, че писането на стихове винаги е занимание самотно и за самотници. Тъкмо затова поетите понякога се насочват към писането на пиеси и ли се занимават с журналистика и публицистика, за да погледнат на света и с други очи, но при всички случаи се запазва подтекстът на поета. Затова и пиесите на Елин са продължение на неговата поезия. Високата поезия е преобразена до ежедневието на пръв поглед

език и диалог в пиесата „Фенове“, но както твърдят самите актьори, участващи в постановката, а както сподели и режисьорът Николай Пенев, текстът за тях е бил изпитание. И не е за чудене, тъй като смислово натоварен, той на пръв поглед интерпретира футбола, но диалогът между двамата герои е нещо от типа на „В очакване на Годо“. Елин Рахнев твърди в едно интервю, че не може да се освободи от сянката на Бекет в своите пиеси. Вероятно времето ни отново е в абсурдния вариант от съгъстения диалог на Бекет, а футболът е добър повод да се направи дисекция на обществото с неговите на пръв поглед оголени страсти. Може би това е продължение на онази част от душевността на т.нар. фенове, които посредством футбола, изразяват своята обществена принадлежност, придобиват социални функции. Самият автор твърди, че за него футболът е изкуство. Чешката премиера на „Фенове“ бе отложена с една седмица поради заболяване на актьора Ярослав Слански. Авторът така и не я дочака, но сигурно щеше да бъде щастлив от интерпретацията на актьорите и постановката на Николай Пенев. Тя бе спортменско съчетание между актьорската игра, режисурата и музиката на Стравински. На място беше и въведената допълнителна фигура от режисьора – тази на Синоптичката. Цялостният метафоричен изказ е пронизан от тъжно-нежния хумор на Елин Рахнев, но за него не може да се разкаже... Той ни върна естествено към една строфа от „Канела“

Разпределям облачното време

А над всичко бе небето от сцената
или от живота, в онзи така любим на
поета есенен и несвършващ сезон...

Лидия Гълъбова

In memoriam Кирил Димитров

15.9.1932, София – 3.2.2010, Храдец Кралове

На 3 февруари ни напусна завинаги дългогодишният председател на Българското културно-просветно сдружение в Усти на Лабе Кирил Димитров. Кирил Димитров отдаде почти половин век от живота си на българският клуб в Усти на Лабе, регистриран по-късно като Българско културно-просветно сдружение и беше дълги години член в Комитета за сътрудничество на органите на самоуправлението към Съвета на чешкото правителство за националните малцинства.

Г-н Димитров беше обаятелен и представителен човек. Ще го запомним с чаровната усмивка и неизменната цигара в ръка, но и с това, че се бореше яростно срещу онези, които използваша българската идея за трупане на материални облаги.

На вниманието на читателите предлагаме разговор с Кирил Димитров от април 2009 г., запазен в архива на списание „Българи“.

Г-н Димитров, кога е основана организацията в Усти на Лабе?

През 1964 година имаше тържествено събрание по случай 9 септември в театъра в Усти на Лабе, на което присъства посланик Стайко Неделчев. След събранието помолих посланика да ни помогне с намиране на клуб. На другия ден ме представи на председателя на Окръжния народен съвет, който уреди да имаме в Културния дом клуб в зала 126. Имахме библиотека и от Славянския комитет ни изпратиха много книги. Тогава клубът имаше богата дейност – уреждали

сме екскурзии до паметни места в Чехия, празнували сме наши традиционни празници, приемали сме ансамбли от България... Бяхме един от най-активните клубове. Но след 1989 г. останахме без покрив. В такъв смисъл нашата дейност вече е много ограничена.

Откъде намирате средства за съществуването на сдружението?

Финансово ни помага само Остравският клуб. Затова искам да благодаря на председателката му Сирма Зидаро-Коунова, която ни съдейства с каквото може.

Кои български празници чествате?

Първи и трети март, 24 май, втори юни, Коледа и др.

Колко българи живеят в Усти на Лабе сега?

Аз изпращам покани на 50 души. Но при нас хората са от различни места. Повечето живеят в околността – Теплице, Дечин, Билина, Литомержице. Имаме приятелски връзки и с клуба в Мост. Хората са в напреднала възраст – един по един отпадаме и по този начин няма големи перспективи.

Защо регистрирахте самостоятелна организация?

За да не бъдем зависими на БКПО и от клуба в Прага. Искахме да бъдем самостоятелни и да не ни диктува никой...

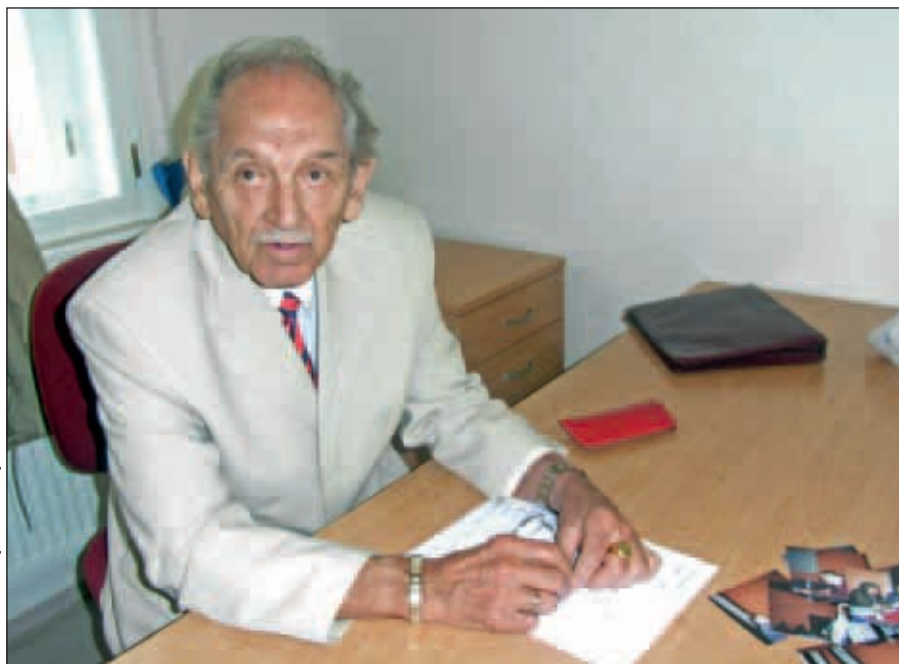
Как попаднахте в Чехия?

Аз съм от София. Там завърших техникум и после работих в химическа фабрика „Лакпром“. Главният инженер ме изпрати в Чехия с още 5 момчета. Напуснах България през 1958 г. Бях изпратен в Усти на Лабе на едногодишна практика като химик. От Усти заминах за Пардубице. После се ожених тук и останах. Имам двама сина, които завършиха икономика и после заминаха за Америка.

Как ще оцените дейността на българските сдружения и организации тук?

В положителен смисъл. „Възраждане“ има голям принос за българската общност С удоволствие чета списание „Българи“, с което можем само да се гордеем.

Мария Захариева

Снимки: Мария Захариева

Българската емиграция след промените

СТОТИЦИ ХИЛЯДИ ОБРАЗОВАНИ БЪЛГАРИ СЕ ПРЪСНАХА ПО СВЕТА

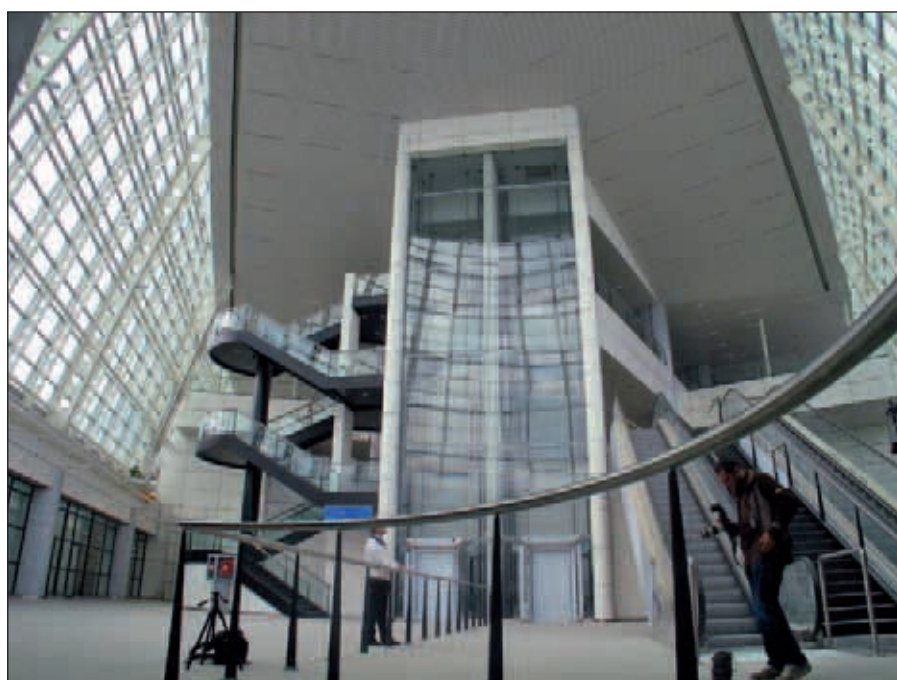
Да се пише за емиграцията е трудно и рисковано, но достойно начинание – особено, когато подтикът за това иде някъде от дълбините на сърце-

то, където с времето се е превърнал в нравствена повеля. Немалко години живях в чужбина като частица от емигрантската вълна непосредствено след промените. Волю-неволю, през целия този дълъг период в мен протичаше непрекъснат процес на

самоосъзнаване и самопреценка, изострен от липсата на привичните за родната среда опори.

Независимо дали осъзнаваме това или не, принадлежността към българската образована прослойка натоварва с особената отговорност, която интелигенцията е носела в нашата нова история. В този смисъл – фактът, че съвсем неотдавна стотици хиляди образовани българи се пръснаха по света повдига редица смущаващи въпроси. Такъв е например въпросът за стойността, която в нашето време на глобализация, човешки потоци, рушене на авторитети и индивидуализъм имат свещените доскоро понятия като „родолюбие“, „вярност“, „жертвост“, „мисия в обществото“; дали времето след промените беше наистина толкова тежко, че да оправдае напускането на земята, в която човек се е родил; и най-сетне – какви последици имаше това за преселника и за обществото като цяло. Ако на преселничеството се гледа не с оглед на цялостното битие на човека, а само в народопсихологически и исторически план, или още по-лошо – като явление, обусловено от чисто обществени и стопански причини, нещата ще се видят не такива, каквито са, а огрубени и изкривени. Като обществено явление, преселничеството е обект на статистики и анализи; но те не постигат същността, защото негов субект е непостижимо, тайнствено, неподдаващо се на умозрение същество, наречено човек и единствено от перспективата на тази тайна можем да се надяваме да разберем поне приблизително българското преселничество отпреди двадесет години насам.

Когато казвам „образована прослойка“ си давам сметка колко е неточно да се поставя знак за равенство между образован човек и „интелигент“. Независимо от това, аз пред-

намерено разглеждам образованата прослойка като едно цяло, защото така силно изпъква до каква степен в България е налице разрыв между образованост от една страна и нравственост и гражданственост от друга; да не говорим за бездната, която лежи между образованост и мъдрост – неща, които винаги са се отъждествявали у нас. И на фона на тази нерадостна картина, с по-голяма сила трябва да изпъкне императива, че *такъв разрыв не би трябвало да съществува*. Развитие-то на интелекта автоматически предполага задължение за равностойно нравствено равнище и придобиване на задълбочен и осъзнат мироглед; в противен случай натрупаните професионални знания не могат да послужат за нищо друго, освен за получаване на повече блага, за постигане на по-високо обществено положение и затъване в самомнение и еснафщина. Ето в това се състои, по мое мнение, абдикацията на нашата нова образована прослойка от своя свещен нравствен и обществен дълг. И масовата емиграция в чужбина е едно от проявленията, може би най-драматичното, на екзистенциално и обществено равнодушие. В този смисъл, следва да се запитаме колцина от тези, които заминахме бяхме ако не друго, то поне романтици-авантюристи и колко – просто безсъзнателни „мигриращи птици“, литнали към *топлиите* страни.

ОСНОВНИ ПРИЧИНИ ЗА ЕМИГРАЦИЯ

Оставяйки настрана аномалната политическа и стопанска обстановка, която от самосебе си представлява много сериозно основание, смятам, че напускането на толкова много образовани българи се дължи на няколко основни причини. Преди всичко, това стана поради непознаване на своята човешка същност, тоест на това, което би трябвало да разбираме, когато казваме „аз“ и което може да бъде разкрито само в светлината на вярата. На второ място – поради разрушаването на доброто в нашата родова и гражданска традиция – процес, достигнал своя връх при тоталитаризма; и най-сетне – поради непознаване какви

тежки последици има разкъсването на връзките с Родината. Уверен съм, че ако у хората живееше вяра, ако не бяха лишени от чувство за родова и гражданска принадлежност и най-сетне – ако имаха по-добра представа за последиците, нямаше да се стигне до такова масово изселване, а енергията и личните им способности, вместо да отидат за еднолично и самоволно „спасяване“ щяха да намерят своето по-достойно приложение.

Основният елемент в състава на съвременната ни образована емиграция беше човекът от залеза на социализма. Много често той носеше високи професионални и човешки качества, но за съжаление едновременно с това беше жертва на бездуховност и съпътстващите я вътрешна разкъсаност, липса на самосъзнание, едностранчивост, отрицание, нравствено слабосилие, черногледство и чувство за безсмислие – явните симптоми на поколение, расло в условия на обществен вакуум, пряко изложено на нерелни митове и упадъчни веяния, които беше поемало по инерция, или като отпор на повсеместното идеологизиране. От друга страна, в голямата си част ние бяхме децата и внуците на онези същите млади хора, напуснали навремето родните си места към големия град в търсене на по-добри образователни и професионални възможности. Синове и внуци на преселници, и ние на свой ред бяхме потенциални преселници. И тъй като разкъсването на корените не е явление само от две поколения насам, а е по-скоро правило в трагичната българска нова история, както градската семейна и обществена традиция, така и селския патриархален бит бяха почти напълно унищожени. И когато дойде тъй наречената промяна, ние вече бяхме научени на отвращение и безверие *пътници* – отвратени от политическите машинации, обезверени във възможностите за подобрение, обидени от това, че не сме признати „по достойнство“; лишени от силата, която дават вярата, родът, идеалът, изпълнението на дълга, честната гражданска изява; „запалени“ от шанса да променим радикално живота си; увлечени от набира-

щата мощ преселническа лавина; изпълнени с огорчение от десетилетията, както твърдахме, диктатура – въпреки че, ако трябва да бъдем справедливи, нашето поколение се оказа най-облагодетелствано от положителните страни на тоталитарния режим. Общественият канал за предаване на духовни ценности бяха прекъснати. Бяхме погребали идеологемите от близкото минало, но настоящето предлагаше само хаос. Ето защо, в нашия мироглед нямаше как да съществуват понятия като ценност на страданието, ежеминутно отстояване на доброто, прошка, жертвоготовност; отсъстваше също възможността за смисъл, надвишаващ личните чувства, мечти и разсъждения; представа за Родина извън гръмките лозунги или тяхното отхвърляне...Това, което е горяло в сърцето на Ботев, когато заявява на своето първо либе че за него е „сладка почивка“ да положи кости за Отечеството, столетие по-късно бе изгаснало в сърцето на космополитния българския интелегент: той чисто и просто (нека ми бъде простена дързостта) грабна своето либе и двамата хукнаха за чужбина.

КОЙТО НЕ Е ПЪТУВАЛ, ТОЙ ЖИВЕЕ ЖИВОТ, ПЪЛЕН С ПРЕДРАЗСЪДЪЦИ

За съжаление обаче, мнозина от нас в разочарованието си от „убийствената“ българска действителност, с учудваща бързина се поблазниха от това, че широкият свят изведнъж, макар и да не е лесно, бе станал достъпен. По стар дуалистичен обичай,

изконното иначе право на човека да търси нови хоризонти се превърна в абсолюти; непознатото придоби приказни черти, а родното отмиля и стана източник на огорчение и досада. С една дума – хората бяха обхванати от нещо наподобяващо масова психоза: все повече от тях решаваха, че „не издържат повече“ и заставаха на опашките пред дипломатическите представителства. Не бих искал да оставя впечатлението, че онези времена не са били чак толкова тежки, затова следва заминалите да бъдат заклеени като опортюнисти. Дълбоко във всеки човек се крие номад, откривател, търсач, бунтовник и това е особено силно у младите. „Който не е пътувал, той живее живот, пълен с предразсъдъци“ гласи една китайска поговорка. В онова време, а и днес, честните хора в България преживяваха и продължават да търпят голямо унижение и в известен смисъл са прави да твърдят, че живеят като емигранти в собствената си родина. Но животът навсякъде по тази земя е тежък; единствено различна е степента, в която осъзнаваме този факт и отношението ни към него.

ЩАСТИЕТО НЕ Е СВЪРЗАНО С ВЕЩЕСТВЕНОТО, НИТО ДОРИ С ОБЩЕСТВЕНОТО, А СЪС СЪРЦЕТО

На всеки по-чувствителен човек рано или късно му става ясно, че щастието в края на краищата не се крие в по-голямото благосъстояние, удобство, ред и подсигуреност; не се крие и в натрупаната опитност и впечатления; в голяма степен – не и в професионалното самоосъществяване, колкото и да ни се струва, че е така. Което, разбира се, не означава, че е в отсъствието на тези неща, а по-скоро – че няма пряко отношение към тях. Това, което със сигурност осъзнаваме рано или късно е, че щастието не е свързано с вещественото, нито дори с общественото, а със сърцето – с онова, което обикновено разбираме под „вътрешен мир“. Ако човек живее във вътрешен мир, външните обстоятелства – добри или лоши – престават да имат решаващо значение за отношението му към живота. И тъй като тук говорим за лошите – едно

е нещата да вървят на зло, а друго е, вместо да допуснем да диктуват нашите чувства и мисли, подтиквайки ни към отчаяни постъпки, да заживеем живот на надежда, дълг и – нещо много важно – на благодарност; живот непороден, независещ и неунищожим от външното; живот със съзнанието, че сме призвани да вложим своя малък дан в промяната към по-добро.

Но къде е прагът, от който положението става наистина нетърпимо и заминаването се превръща във задължение, или поне във въпрос на елементарно самосъхранение? И възможно ли е човек ей-така, от само себе си, да заживее живот, „броиран“ от външните обстоятелства, особено ако досега е живял със съзнанието, че може да ги предвижда и наглася? Опитът на онези, които са дръзнали да го направят показва, че рано или късно, човекът или отстъпва отчаян пред лавината на обстоятелствата, изпадайки в безизходица, или, за да се опази, загубява – в смисъл, скрива се във всякакви лъжливи житейски „убежища“, като например самовнушение от типа на „всичко ми е наред“, произволни начинания, повече или по-малко контролирани пороци, екзотични духовни „опити“, „зариване“ в работата, търсене на разнообразие заради самото него и т.н... Други, които отказват да приемат предишните две житейски „клопки“, в своята неприемимост се опитват да променят обстоятелствата като прибегват до насилие, с което раняват околните, но най-вече – себе си самите. Но най-често срещаната реакция пред неуспешния опит да постигне „лична независимост“ е, че човек просто махва с ръка и заживява така, като че ли такъв никога не е съществувал. Приема победата на живота над себе си и напред е зает с това да бяга колкото се може по-далеч от мисълта за своето поражение.

ГОЛИ СМЕ ДОШЛИ НА ТОЗИ СВЯТ, ГОЛИ ЩЕ СИ И ОТИДЕМ

Ако сме справедливи, би трябвало да признаем и благотворното влияние на новите страни, в които заживяхме. Не поставям под съмнение големите ползи от живота

странство, но следва да се замислим в името на какво са те. Ако главната цел за човека се изчерпва с това да си потърси място на земята, където да постигне по-добър материален живот и получи повече уважение, осигуреност и по-добри работни условия, излиза, че преселничеството е най-прекия път към щастието. Това обаче, както се видя по-горе, не е така. Но ако той осъзнава живота си като мисия, надхвърляща тези цели и вижда особен смисъл и дълг във факта, че се е родил на определено място, сред определени обстоятелства и хора; и че, колкото и трудни да са те, той или решително отказва да приеме мисълта за заминаване, или, ако заминаването наистина се окаже неизбежно, ще впрегне всяко материално, духовно или културно „забогатяване“ в чужбина в услуга на своето призвание. Защото в края на краищата – по думите на Йов – голи сме дошли на този свят, голи ще си и отидем. И единственото, което ще оправдае този кратичък живот е дали сме разбрали защо живеем и дали сме останали верни на своя дълг. Ние заминахме, но дългът ни остана. Едва ли мнозина от онези, които се пръснахме по света осъзнаваха, че се приспособяват с лекота, образават се за рекордни срокове в непризнани доскоро области и показват учудващи умствени и художествени качества именно защото са синове и дъщери на българското племе. И че, независимо от големите ни национални пороци, това означава отговорност.

Моето лично впечатление е, че улисията в чужбина не само не позволява на човека да задълбава чак толкова. Забързаният живот в чужбина не оставя много-много време за признателност.

НЕЗАВИСИМО ДАЛИ ГО ОСЪЗНАВАМЕ ИЛИ НЕ, НИЕ СИ ОСТАВАМЕ ДЛЪЖНИЦИ НА БЪЛГАРИЯ,

на хората, благодарение на които тя е оцеляла и, естествено – на своите родители и близки.

По някакво странно изкривяване, на тръгналия в неизвестността се гледаше като на някакъв смел

откривател и въпреки болката си, повечето приятели, роднини и родители горещо подкрепяха това решение. Да се замине в странство се превръщаше във въпрос на престиж. То съвсем не беше лесно – трябваше да се преодолеят куп препятствия, да се вложат немалко сили и средства, което допълнително изпълваше напускащия със самочувствие и вяра в избраната цел. Всевъзможните трудности продължаваха и след пристигането на новата земя – къде повече, къде по-малко, първите най-малко пет години преминаваха в постигане и затвърждаване на тъй желаните закони и паричен статус. Ако желае да просъществува на новото място, новопристигналият трябва да даде гаранция за трудова и гражданска благонадеждност, което го принуждава най-строго да се съобразява със законовите изисквания. Неща като оставането, запазването на постигнатото положение, спестяването на някоя пара за семейството, борба за документи и подобни стават цел и смисъл на съществуването. Някак неусетно, приспособленчеството обзема живота на човека и той започва да се движи в тясната парадигма на работа, статус, пари, семейни грижи; и всичко това – сам и в чужда среда, което поглъща изцяло силите му. От друга страна – всеки успех в тези области го изпълват с едно непознато досега самочувствие, особено на фона на мисълта „далеч нямаше да стигна дотук, ако бях останал“.

Но фактът, че в чужбина човекът е принуден да живее изцяло земен, обезличаващ, себичен живот – какъвто, между впрочем, е изобщо духът на нашето съвремие – не отменя също така и друго едно задължение – да се запита кой е той всъщност, кое е неговото истинско „аз“ и кое придава смисъл на неговото съществуване тук. Бягството от себе си е по начало неизлечимата болест на съвременния човек, не само на преселника. Както преселникът живее откъснат от Родината, така днешният човек „живее“ откъснат от жадувания истински живот. В този смисъл – именно в откъснатостта от Родината се съдържа неповторимият шанс да узрее духовно... Боя се обаче, че

вследствие на дългите години духовен упадък, безначалие и материализъм, днешния образован българин, независимо от големите си качества в професията и нерядко, високата си начетеност, не само няма представа за важността на въпроса за смисъла на личното съществуване, но в много случаи – че такъв изобщо съществува. Ето защо днес вътрешните му опори са далеч по-плитки и неустойчиви от уж остарелите възрожденски добродетели и самооценката му се гради не на нравствено-духовни основи, а изключително на неща като професионален и обществен престиж с материалната им равностойност, както на понятия като „свобода“, схванати в строго социален или произволен смисъл. Тежка е цената на това да се живее тъй ограничено, но малцина, за съжаление, осъзнават това навреме.

Нека горните разсъждения не прозвучат като присъда. Нелепо е тук да се говори за виновни.

БОЛЕЗНЕНИЯТ ВЪПРОС ЗА ЦЕНАТА

Когато потегляхме на път, ние просто не можехме да бъдем други, защото нямаше как да знаем, че сме жертва на духовно невежество, клишета и илюзии. Възпитани по новому, ние нямахме представа за силата, произтичаща от вярата, принадлежността и задружността.

Съвсем бегло засягам изключително болезнения въпрос за цената – за влиянието на живота в чужбина със своите културни, климатични, езикови и обществени особености върху душата, на влиянието на откъсна-

тостта върху децата на емигрантите и брачните отношения, за смесените бракове, за въпроса за самотата и незаглъхващата раздвоеност, за тежкото чувство за нереалност, което поражда общуването през хиляди километри, за ефимерните и болезнени завръщания, отпътувания.... Друга важна тема би била за ролята на родителите при заминаването и за това как понасят раздялата, или за това защо, независимо от еднакви условия, едни хора заминаха, а други – не, едни се върнаха, а други – не; за страха от завръщането, за това, какво точно разбираме, когато говорим за „Родина“... Въпросите са неизчерпаеми.

Бих казал в обобщение, че масово преселение на образовани хора, и то без драматични причини за това като война, преследвания, епидемии и т.н. ясно разкрива, че България се намира в дълбока ценностна криза; нещо повече – че е силно засегната от процеса на обезчовечаване на човека във всемирен мащаб. И нито в Родината, нито в чужбина – независимо, че в странство са налице по-благоприятни условия за това – образованият българин погледна с необходимата съдобност на откъснатостта от себе си самия. Това, разбира се, се дължи не на нехайство, а просто защото той е жертва на разрушението на своята народна и родова традиция и най-вече – защото не знае, че само от вярата в Бога извира устойчивостта, отвореността и мира, за които съзнателно или несъзнателно жадува душата му.

Константин Димитров
(Публикува се със съкращения)

Керкира, любов моя!

Керкира, Керкира, любов моя (простете, вместо Корфу предпочитам гръцкото име на острова, по-често го използвам, звучи ми по-мелодично, а и е женски род!), мое най-голямо щастие в годините на житейската ми есен, и то в емиграция! Защо ли реших да те напусна, защо ли дойдох сега уж за да положа началото на края на слугуването си на криви и досадни хора? Нали пожелах да видя и други кътчета от света. А кога, след като съм с теб от май до октомври? Ето, тръгвам си, оставил добра диря, трябва да се чувствам дори поласкан, че всички сравнения с новия делегат (така в чешкия туризъм наричат човека, който представя дадена фирма извън страната, поемайки на място цялата организация около пребиваването на клиентите й) ще са все в моя полза, и вместо да си мисля какво ново и интересно ми предстои, мислите ми ме дърпат все назад. Дали пък не правя грешка, че те напускам? Случвало се е и по-рано, но не по моя вина. Тогава много страдах и търсех начин да се завърна. А сега доброволно се отказвам от теб, от възшебната ти природа с омагьосаните ти столетни маслинови гори, с изобилието на цветя и ухания, от прозрачните води на морето ти (макар и доста хладничко

за мен, помориеца!), от безкрайния жълт плаж, от чудесния ти климат (цяло лято между 28 и 32 градуса), от добросърдечните ти жители (е, не всички), с които вече сме се сприятелили? И защо ли го правя? От умора или от обида? Заради неколцината, които, съзнателно или не, се опитват да те наранят? А тези, които искрено ти се радват, които оценят това, което си и което им предлагаш с уважение и приятелство, не са ли много повече от другите? Да, така е, но нали знаете за чашата с чиста вода, в която някой пуснал две капки мастило, можеш ли сетне да я пиеш?

Керкира, Керкира, любов моя ... Не случайно те наричат „смарагдовият“ остров на Средиземно море. Защото той е най-зеленият, а в Гърция – и най-красивият. Знае се, че всеки гръцки остров си има своята хубост и обаяние, много от тях си приличат, но Керкира, като вече споменах, че си го наричат гърците (за чужденците Керкира е само главният град, а островът е Корфу), се отличава от всички останали и не подлежи на сравнение. Дали заради вековните си маслинови гори, дали заради климата си, който не познава четиридесет и повече градусите

летни жеги по другите острови из Егейско, Йонийско и Средиземно море, дали заради артистичността и веселия нрав на местните жители, наричани от останалите гърци „луди“, или заради магията на главния град, зареден с много дух и положителна енергия, скрил във вековните си обятия пъстра мозайка от византийска, венецианска, френска, английска и новогръцка култура? Не зная, на този въпрос всеки навярно си има свой отговор. Едно зная със сигурност – няма човек, посетил остров Корфу, който да не подлегне на магията му и да не мечтае отново да се завърне тук като при стар, добър и верен приятел.

Мнозина са тези, които за първи път се срещат с името и красотата на острова в някои от книгите на английския естественик и писател Джералд Даръл (може да го знаете и като Дарел, по-рано тъй го изписвах по книгите му) и оттогава замечтават един ден да го посетят и с очите си се наслаждат на всички ония приказни кътчета, които писателят, разказвайки за емоционалното си детство тук, е описал. Ако не сте чели „Моето семейство и други животни“ или „Птици, животни и роднини“, сторете го – очаква ви приятно четиво, написано талантливо, от сърце и с тънко чувство за хумор, истинска наслада.

Моята първа среща с острова стана чрез телевизора през пролетта на 1994 година. По това време Гърция бе председателстваща в Европейския съюз и на острова се провеждаше самит на всички членки на съюза. Случайно попаднах на репортаж за посещението на гостите и на разходката им из главния град Керкира. Видях една друга Гърция, нямаща нищо общо с всичко останало, което вече познавах. Видях неща, които по-скоро ми приличаха на Италия и които ме омагьосаха: романтичните венециански улички на града, парижкото достопетие на Листон (където три години по-късно с наслада поне веднъж на сезон ще си пия кафето), познатия ми Хабсбургски аристократизъм в замъка Ахилион,

прозрачно чисто море, стари маглинови гори и водопади от цветя. Поиска ми се да видя всичко това отблизо и още на другия ден попитах тогавашните си студенти дали някой от тях, в планираното ни по традиция посещение на Гърция през приближаващата лятна ваканция, може да ни заведе там. „О, господине, на Керкира е много скъпо, и ние не сме ходили там!“ Естествено, на другия ден тайно (както обикновено става при гърците), един по един, поне петима ми довериха, че са разговаряли с родителите си и че са готови да ни заведат с Татяна да видим Керкира. Че как иначе, по онова време аз все още бях тъй необходим и полезен човек, за повечето от тях, непознаващите препятствия в обичта към децата си – бъдещи лекари и зъболекари!

Така през август на същото лято за първи път стъпих на острова, макар и само за няколко часа. Успяхме да видим набързо Ахилион, разходихме се из града, пихме кафе на Листон и обратно на ферибота за Игуменица. То се знае, и двамата с Татяна бяхме очаровани. Тогава дори и не подозирах, че само няколко години по-късно ще се върна отново, и то и за дълго, и че ще прекарам тук едни от най-прекрасните си лета! Заслугата е на нашия чешки добродетел Мирек Скаличка. Благодарение на неговата всеотдайност и прекрасните му човешки качества, които са му създали най-добро име и всякакви контакти в Прага, само седем месеца от началото на нашата емиграция, аз бях вече делегат на солидна по онова време (защото, както ще разберете след малко, същото лято тя фалира!) чешка туристическа фирма на Корфу! Не е за вярване! С хиляда марки месечен хонорар (които всъщност така и не видях!), плюс комисионни, с платени стая в хотел и храна, работа почти никаква, всяка смяна само от четиридесет души, и то само със самолет! Да не говорим за туристите – все хора на ниво, интелигентни, възпитани, симпатяги! Пристигането ни в Агиос Стефанос, настаняването ни в ослетипелно чист пансион с много цветя и невяротен изглед към морето, почти на самия му бряг, първата ни обиколка

на острова, посещение на Ахилион, барбекю на див плаж, екскурзия до островите Паксос и Антипаксон, Керкира нощем, плажовете, къпането, вечерите по таверните и баровете – всичко това бе като на сън, от който ме събудиха с разтърсване и падане от леглото. В разгара на сезона. фирмата обяви фалит и аз бях в шок и в пълно безпаричие! Местните, с които работех, въпреки че и те изгоряха от далаверите на фирмите, ми дадоха събрани в плик пари, за да мога да се прибера! Представяте ли си? Как да не искам да се върна в Керкира и да не търся начин? Три години по-късно пак ми излезе късметът: фирма, чието име не искам да изричам, търсеше делегат за Керкира, и то за Арилас, на четири километра от Агиос Стефанос! Така за две години пуснахме корени и в това романтично кътче в северозападната част на острова. Работата този път беше много, сам срещу сто и четиридесет туристи от всякакво ниво: едните пристигаха със самолет, другите (по-бедните) – с автобус. Не ми тежеше, толкова ни бе хубаво в къщата, където живеехме, с Татянините цветя по балкона, в осамотението на нуди плажа. Ако бях срещнал уважение и оценка от страна на фирмата, изразени в добра дума на благодарност и достойно заплащане на труда ми, може би и досега щях да съм там. Типично в мой стил си взех си шапката и тръгнах вратата зад себе си. Неслучайно след две лета въпросната фирма приключи с тази си дестинация. Да, но се оказа, че има и други, които чуват и виждат, и могат да преценят от кого има полза! Така се срещнах с Милан Лейчко, собственик на фирмата „Миле“ (от МИлан ЛЕЙчко), който се подвизаваше по същите места по онова време. Призна си, че знаел за мен и че дори веднъж се скрил в хралала зад ресторанта, в който провеждах така наречените си „информачки“, за да чуе и разбере на какво толкова бурно и със смях реагират събраните там туристи на конкурента. Предложи ми да работя за него. Като чух и срещу колко, не се и поколебах. И аз вече знаех, че е колега бохемист, че е точен и че умее да уважава хората, които са

му полезни. Пък беше ми и симпатичен. Сега, след толокова години съвместна работа, дори мога да кажа, че сме приятели (доколкото можеш да си приятел с чех, с когото те свързват бизнес отношения). Но Лейчко и работата ми с неговите групи на Закинтос и на Корфу оставям за друг път, защото вече кацаме на пражкото летище „Рузине“. Аплодисментите на пътниците, щастливи, че току-що успешно са се приземили, ме връщат към действителността. Но аз вече знам: от началото на края на делегатската ми работа нищо няма за излезе. Ни начало, ни край. Любовта ми към Керкира надделя. Другото лято, живот и здраве разбира се, отново съм на Корфу. Нали сте чували, нещата истински се оценяват, едва когато се загубят. Е, като знам това твърдение и за сетен път се уверявам в правотата му, няма да чакам да стигаме до там, я! Та така...

Васил Самоковлиев

Божана Апостолова:

Лекувам душата си със стихове

Известната българска поетеса и писателка Божана Апостолова публикува през април деветата си стихосбирка – „Беше ли любов“ (Издателство „Факел“, София). Едновременно с нея излезе и втората ѝ детска книжка „Чудото на сензорите“, посветена на внучката ѝ Божана. Освен като автор, Божана Апостолова е изключително популярна и като собственик на едно от най-уважаваните издателства за съвременна българска литература „Жанет 45“, което вече над 18 години публикува творбите на млади български поети и писатели, дарява ги с вяра и надежда, споделя с тях вече изчезващата в наше време взаимност, дава им духовна сила, за да поемат по своя нелек път в разпнатата на кръстопът България. Вярна на любовта си към истинската литература, Б. Апостолова възкресява за нов живот и произведенията на редица автори от по-старото поколение – Константин Павлов, Свобода Бъчварова, Стефан Дичев, Николай Кънчев, Станка Пенчева, Иван Динков – с изящни поредици „Избрано“. Благодарение на нея и голямата българска писателка Вера Мутафчиева успява да види своите избрани произведения в 13 тома малко преди да поеме небесния си път. Необятната душа на Божана Апостолова дарява нас, читателите, с поетични послания, изпълнени както с горестна мъка, болка и самота, така и с изстрадани житейски уроци и прозрения, идващи сякаш от небето.

Г-жо Апостолова, каква е съдбата на българската литература през последните 20 години?

През този двайсетгодишен преход литературата ни беше захвърлена в бурения заден двор, където много рядко влизат хора. Защо? Защото в китните предни градинки на повечето издателства след 10 ноември 1989 г. се подредиха основно преводни заглавия, книги с приложен характер (какво да сготвим, как да забогатеем за един

ден и т.н.) и дори откровено шарлатански (езотерична, хороскопи, гадания) – все бързоликвидни на пазара продукти. Разбира се, нормално е един издател да се съобрази с търсенето, но не за сметка на качеството и на бъдещето на родната литература. Но в това омотано време разбъркването на ценностите бе повсеместно – музиката бе превзета от чалгата, телевизионното ток шоу бе изместено от воайорския Big brother, пресата бълва съмнителни и основно жълти новини. Казано накратко – чешат се низките страсти. Писатели и поети почти не се канят, гостуват само така наречените „звезди“ – в повечето случаи хора, които едва ли са прочели и ред, но затова пък са безпардонни и агресивни, обикновено продукт на нечий пълен с пари джоб. За жалост, тъкмо те стават еталон на поведение за младото поколение.

В същото време родителите, объркани от икономическата криза, от невъзможността да сложат нормално ядене на децата си, започнаха да работят на две три места, зальгвайки се, че тяхната любов се изразява в това да успеят да осигурят материално детето си, за да не изглежда то по-бедно от връстниците си. А яденето не е най-важното. Аз мога пет дни да не ям, но не

мога и ден да преживея, ако не получа любовта на човека до себе си.

На децата започна да им липсва семейството, тъй като родителите вече нямат време да говорят с тях. При това детето попада в общество, което е стъпило в блатото на материалното и бавно и сигурно затъва. Това доведе до разместване на стойностите и до много бърз спад на културата и можето на българите.

Децата влизат в един дяволски кръг поради възрастта и липсата на опит. Те не могат да се справят, някои от тях стават наркомани и дяволският кръг става все по-страшен и по-страшен.

Защо българите започнаха да изпадат в тази бездуховност?

Моята приятелка – голямата писателка Вера Мутафчиева, няколко седмици преди да умре ми каза: „Вече губя мотивация. Нито ханове, нито царе, никой не е крал толкова много, колкото в момента се краде.“ И то се краде повсеместно. Кражби, убийства, престъпност... и всичко с цел да напълниш своето чекмедже с пари. Къде ще ги носиш тези пари? Какво ще ги правиш тези милиарди? В България, за съжаление, се размениха стойностите и страната ни е потънала в бездна. Голямата трагедия е, че събудихме в себе си злото.

Поетична вечер на Божана Апостолова
в Дома на националните малцинства
в Прага, 16.12.2009 г.

Народът започна да чете все по-малко; няма образци на поведение, постепенно бяха унищожени и митовите. Забравихме големите си писатели като Димитър Димов, Емилиян Станев, Йордан Радичков. Сега какво имаме? Аз получавам по 200 ръкописа на месец. И оня, който не е прочел 5 страници, започва да пише. А писателят е човек, който трябва да има богата култура, трябва да има какво да каже, какво да сподели с другия, за да има причини другият да отвори книгата, тя да го развълнува, да докосне душата му или да остави едно мехурче, пълно с надежди, за да има смисъл от литературата.

С писателите Георги Господинов
и Христо Карастоянов

Каква е ролята на училището за формиране на младото поколение?

В България се случи най-лошото. Ние имаме една от най-добрите образователни системи. Постепенно обаче въведоха в училищата 5–6 учебника по един предмет, което създаде голямо объркване, а и голяма корупция. Разруши се връзката учител – ученик. Когато едно дете на богати родители се оплаче от учител, те – вместо да погледнат отрочето си – започват да търсят връзки, за да уволнят учителя; нередки са и физическите саморазправи. И българският учител дотам се скри в черупката си, че загуби влияние над питомците си. Мизерните заплати допринесоха допълнително за загубата на самочувствие при учителите. А на едно дете може да влияе само човек, който има авторитет. Така, с помощта на обществото като цяло, българският учител загуби духовното си въздействие и влияние върху децата. По-страшно от това няма. Картинката е повече

ЕДНА НАДЕЖДА ПОВЕЧЕ

На Свилен Блажев

Той цял живот рисува себе си –
поне да се докаже на водата.

Дали е част от общия пейзаж,
напукан в жаждата
на хилядното
изгладняло гърло,
самият той не знае.

Но рисува.

Дори когато заваля страхът
и щеше цял да го затрупа –
не спря.

Рисува, все рисува ...

Не се уплаши от плача на времето,
поело по следите на бездомен просяк.

И чак когато нарисова Хлябът,
застана някак отстриани на себе си,
погледна го
и уморено рече:

„Дано успее да нахрани някого.“

26.01.2010

от безрадостна – майките заети, учителите ги унижихме и ги вкарахме в миши дупки, и размахваме парите като основна ценност. Как тогава единствената мечта на децата да не е да бъдат богати?! Ето как се корозира обществото. **Държава, която не е духовна, е предварително мъртва. Тя е обречена, колкото и добре да е икономически.**

Това е причината аз непрекъснато да се боря за духа, често с неимоверни усилия. Защото това е много тежка борба...

Вашето издателство „Жанет 45“ публикува предимно съвременна българска литература. Може да се каже, че Вие сте съхранили поколението на 90-те години, но сте върнала и славата на наши полузабравени поети и писатели...

Аз съм го приела като своя мисия, от която страда единствено писателят и поетът Божана Апостолова. Всички предпочитат издателя Божана Апо-

толова, тъй като издателят може да им даде възможност да реализират себе си, докато поетът и писателят им е просто съперник в една или друга степен. Приемам този факт много спокойно. Щастлива съм, че успях да създам моето издателство, но още по-щастлива съм от факта, че го оставям в ръцете на сина ми Манол Пейков, който има чувствителност, подобна на моята. Колкото и нескромно да звучи, дотук издателството определено създаде поколението на 90-те: Георги Господинов, Петър Чухов, Силвия Чолева, Надежда Радулова и много други, не мога да изброя всички талантливци наши автори. Вярно е, че да издаваш млади автори е непечеливш, дори губеща дейност, защото имената им все още не са толкова популярни. (Днес трудно се продават книгите на известни български автори, та какво остава да се опитваш да продадеш световно неизвестно име.) Допреди две години бях единственият издател, който издава основно млада българска литература. Някой трябваше да подаде ръка на младия човек във всеобщия хаос. Ето тази моя слава на издател тръгна от уста на уста. Никога не съм взимала пари за издаване на книга, напротив – изплащам и хонорари. Правя минимум по 4–5 премиери. Опитвам се чрез медиите да налагам името на авторите и така успяхме да създадем поколението на 90-те години. С огромна любов говоря за Георги Господинов, а и не само за него. Това е един човек тръгнал от нищото и преведен вече на 16–17 езика. Каква по-голяма награда за един издател?! Работа и по проекта „Духовна врата“, който включва превеждане на български автори на други езици. Преведени

С Васко Жеков и Деян Енев

са вече „Аз, Анна Комнина“ на Вера Мутафчиева, „Книга за българите“ на проф. Мутафчиев, сборници с разкази на Христо Карастоянов и Антон Баев, стиховете на десет български поетеси и др. С тези книги отидох на панаира в Турция, защото бях изненадана, че предната година там нямаше нито една българска книга – нито на класик, нито на съвременен автор. Догодина в Германия, благодарение и на моята намеса, излизат десет български автори. Това считам за истински успех, защото вече няма да ни говорят, че изнасяме само дебели вратове и проститутки, а започваме да изнасяме и българска литература.

Първоначално се бях насочила към младите хора, за да не ги изгубим като талант – давах им шанс, но реших, че трябва да положа усилия и за хората, които вече са доказали себе си. Така издадох гениалния поет Константин Павлов, както и Вера Мутафчиева в 13 тома, Станка Пенчева, Николай Кънчев, Свобода Бъчварова, Иван Динков и др. Доволна съм, че едно дете от улицата, каквото съм аз, започна да решава едва ли не съдбата на българската литература. Защото в голяма степен ориентацията на литературата зависи от хора като мене, които издават, които материализират духовното във вид на книга и така бунят духовете и помагат на духа, макар и усукан, да е жив. Издателският бизнес е хубав бизнес, защото пази и твоята душа, стига да не се занимаваш с издаването само на комерсиална литература.

В КРАЯ НА ЕЗДАТА

Мъглата откашля душата на зимата. Съмна
и потегли денят със забрадка от бели сълзи.
Някой плачеше в мен, а в ухото ми бръмбарче звънна.
Ех, живот, пак ли бързаш край сърцето ми да пропълзиш!

Накъде си се втурнал? Накъде си пришпорил жребеца
със протрити подкови и с омърляна грива? Нали
се потихме до днес и не знаех коя и къде съм,
и сълзите си как да прикрия. И какво ме боли.

Изведи ме оттук. Нали божем все още сме живи и здрави.
Свий по горната уличка – далече от чужди очи.
Там ще среща жребеца, нови подкови ще му поставя.
Ще го пуснем на воля. Ще му се радваме и помълчим.

Вътрешна необходимост ли е писането според Вас?

Трябва да си богомолец, за да пишеш едно стихотворение. Аз много пъти съм казвала, че пиша, за да лекувам душата си. Когато ми стане много тежко, трябва да напиша нещо. За да преодоляваш препятствията е необходима и воля на духа, и стоицизъм, и техника, т.е. всичко, което си събрал

от живота и от книгите, се превръща в твой стил, в твоя позиция. Най-често лекувам душата си със стихове. Това е все едно да споделиш болката си с приятел. Вместо да товаря приятелите си, аз товаря белия лист. И колкото болката е по-голяма в мене, толкова стихотворението става по-истинско. Моята приятелка Вера Мутафчиева ми казваше: „Божанче, много хубаво пишеш, ама много тъжно. Моля те, напиши едно радостливо стихотворение“. И аз тогава я помолих да ми каже няколко радостливи стихотворения в българската литература. Зная, че всеки наш класик винаги има светлина в поантата, но радостливо стихотворение аз не знам. И Вера не си спомни за такова. Писателя най-бързо го събужда болката и той хваща перото, за да пише. Като превеждах на руски книгата ми „Състояние трето“, осъзнах колко мъка има в нея.

„Нищо ми няма, всичко ми е наред“ – чувам гласа си от дъно на бездна. А душата ми, Господи, като бучица лед в питието на мрака се топи... И изчезва.

Или:

*Тя ровеше във кофите за смет.
Приличаше
на моята съседка
от овехтялото панелно жилище...*

Без да искаш, в теб попива ужасът, който те заобикаля и ти, за да освободиш територия за красотата, трябва да изкараш този ужас от себе си. Затова имам толкова много стихосбирки. Според мен най-важното и най-полезно нещо, което съм написала, е „Делнична библия“, в два тома. Тя е опънатият нерв, тя е опънатото въже на преживените истории, от които всяка сама за себе е стъпка към сигурността. Аз се смятах длъжна да напиша тези книги, за да оставя на хората моя опит и моите усилия, да съхраня душата си жива. Мисля, че го направих добре. Първият том на „Делнична библия“ получи наградата „Пловдив“ за литература. След това написах още един роман, който е за самотата – „Кръстопът без пътища“. Той вече е преведен на немски. Превеждат ме в Турция, Русия, в Унгария, в Рио де Жанейро. Тези фа-

кти възприемам като цветя от съдбата, които ми позволяват да осъзная, че това, което правя, е полезно за другите и че е имало смисъл.

Вие познавате двете крайности – бедността и богатството. Каква е според Вас ролята на съдбата в човешкия живот?

В „Делнична библия“ съм описала жестоко глада, защото писателят, ако има талант, най-добре може да разкаже нещата, които е преживял. Студено, самотно и опасно – това е върхът. Студено, защото започваш да не вярваш на хората, които са около тебе. Те непрекъснато те ухажват, искат да ти се харесат по различни причини, и ти все повече се връщаш към хората от детството си, които тогава са те харесвали. Но тези хора пък не са се развивали и виждаш, че няма какво да си кажеш с тях. Оттук и самотността. Доколко съдбата се намесва в нашия живот? Мен ме създадоха приятели – те ми, много държа на взаимността. Родители не можеш да си избираш, но приятели си избираш сам. И ако попаднеш на онези, които импонираш на вътрешната ти чувствителност и на душата ти, без да искаш попиваш някои неща от тях, а те – от тебе. По този начин вие взаимно се изграждате. Най-много в живота си съм дължала на приятелите си, а по-късно, когато се омъжих – на семейството си. Имам изключително духовен съпруг. Благодаря на Господ за великолепието, наречено син, който отдавна ме надмина в много отношения. Но моята цел беше такава – да му помогна максимално. Растейки при едни и същи условия, всеки от нас поема своя път. Тук мисля, че не само случайността има значение. Ние не избираме сами кармата си, но съдбата си можем да променим, макар и с много усилия. Вероятно има Небе в цялата тази история: да започна от трето отделение да пиша, да вляза в библиотеката, която е до нашата къща и да започна да чета, да искам да стигна тия огромни автори и т.н. Това е вътрешна необходимост – тя е даденост, тя е съдба, тя е от Горее. Като обръщам поглед назад, мисля, че много знаци, през които съм минала и са ми били сложени на пътя, ги е сложил Той, а аз е трябвало само да ги разбера и да направя своя избор. Защото изборът зависи от човека. Затова бих

казала, че безспорно има съдба, която обаче може да се ръководи в определен процент от човека.

Как при всички преमेждия, които съдбата е издигала пред Вас, успяхте да запазите достойнството си?

Моят пращяк по бащина линия е бил дясната ръка на Петлешков. Когато изгарят Петлешков, осъждат дядо

...А УЖ Е ТОЛКОВА ЕСТЕСТВЕНО

Видях

как душата на нашата къща си тръгна.

Ей така – просто си отиде

с усмивката на неговото момиче.

Остана само купчина красота.

Сред навалищата от ненужни предмети

пулсираше задъхано сърцето ми –

онова, майчиното,

пресрещнато сякаш от тромб,

запушил артерията на живота.

А той си продължаваше –

с освободените тласъци на кръвта

към другото –

към тяхното битие.

Нещата следваха смисъла си

подир новата детска количка.

СНЕЖНО

Не съм ли емигрантка в собствената си душа?...

Натрупа сняг

отглеждан цяла вечност

и няма път

да стигна до дървото,

където вместо плодове

сега живеят думите,

надупчени от човки на врабчета.

Молитвено са натезали клоните

в очакване да ги споходи Бог

и като в приказка невероятна

да ни подхвърли

посред зима плод.

Но Бог нехае

или просто няма време

поредното си чудо да извърши.

Тогава?

Прости ми, Боже,

щурата приумица,

родена от врабците и от думите

върху дърво

засипано от сняг.

ми на смърт чрез обесване. Присъдата е изпълнена на стария мост на Марица, като трите деца и жена му за назиждане трябва да гледат обесването. После прабаба ми се хвърля от една скала, защото полудява и дядо ми е отгледан в манастир. Когато имам свободен един милион лева, ще възстановя в памет на прадядо ми този манастир, изгорен до основи от турците. Дори сънувах къде и как са пренесени книгите.

Дядо ми става много богат, но баща ми, инвалид, загубва всичко и аз трябваше да върна старата слава на рода. Така съм приела съдбата. Парите нямат дом – в едно поколение ги има, в друго ги няма. Не са важни парите обаче. Прадядо ми на 36 години е държал факела на пробудата. Даже не е пожелал да му сложат черната кърпа, защото е искал да гледа хората в очите, искал е да зърне за последен път децата си. Няма как да не помня делото му. Мен парите не ме поблазниха. Много студенти успях да издържам и това ме прави щастлива, защото всеки от тях ще ме отнесе като памет. Ръката, която дава, не обеднява. Когато свършите добро, забравете и продължете нататък. Това е като една книга, която пишеш. Ти не знаеш съдбата на книгата, защото тя започва да живее свой живот. В Испания, в Института „Сервантес“, едно 16-годишно момиче ми каза: „Г-жо Апостолова, дядо ми ще е много щастлив, че Ви видях. Вие сте му любима поетеса. Той е вече 30 години тук и ме учи на български с Вашите стихотворения.“ Това ми стига, каква по-добра съдба! Това са дребните неща, но те са голямото връщане на усилията и на всичко онова, което си правил в живота.

Какво според Вас е нужно на българите в чужбина, за да оцелеят и да запазят българския си дух и самосъзнание?

Една българска общност в чужбина трябва да е загрижена за себе си и изцяло да е отдадена на идеята да си търси общо правата в чуждата държава. А тук, в Прага – „всяка коза за своя крак“, което е тъжно. Имигрантите имат много права, но за да могат да ги търсят, те трябва да правят добро впечатление, трябва да се държат един за друг и заедно да атакуват целта. Това е много важно. Когато българската

С Румен Леонидов

общност е заета с това как единият да пречи на другия, няма да се получи тази пътека от светлина, по която хората да тръгнат и да им е по-леко. Това ми прави силно впечатление като обикалям различните държави. Там срещам купища от човешка болка и се чудя: е ли възможно да понеса на плещите си толкова много човешка болка и мога ли да помогна, след като болестта идва от самия корен, от самото „посаждане“ на българите на чужда земя и от липсата на вътрешна сила да можеш да се отскубнеш? Посей където искаш този корен, светът е отворен, светът вече е едно голямо село, но се дръж за двама-трима до тебе, които имат твой дух, които имат твоето разбиране, за да ви е топло, да се топлим от взаимността, от тази топлина, която излъчват дори телата ви, като сте един до друг. Иначе е просто страшно.

Бях и в българското училище. Ако тук имате истински сдружения и организации, ще търсите форми да осигурите тези великолепни деца от Българското

училище с всичко, което им е необходимо. Ето например, ако не бях дошла тук, на място, нямаше да разбера, че те нямат книги. Този проблем не е стигнал до българските издатели.

Аз очаквах да видя в Чехия състоятелни българи, а видях хора, които правят мимики, които показват, че ги тресе нервен спазъм, т.е. болката се е превърнала в здравословен проблем. Как се спасяват тези хора? Това са наши братя и сестри. Всичко това трябва да излезе на бял свят, трябва да се знае. Често съм наблюдавала следния феномен – идват от чужбина и не искат да признаят, че не са се справили, че не са успели и започват да говорят колко е хубаво там... А в същото време те са надупчени като решето от всякакви травми, от всякакви ужасяващи ситуации, в които са попадали, от куршумите на унижението. Това е страшно. Срещу всичко това само взаимността и добрата ръка може да помогне и да спаси всеки българин, който живее в чужбина.

Мария Захариева

БОЖАНА ГЕОРГИЕВА АПОСТОЛОВА-ПЕЙКОВА

е българска поетеса и издател.

Завършва българска филология във ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ – Велико Търново. Собственик е на Полиграфически комплекс и Издателска къща „Жанет 45“ – едно от най-популярните издателства за съвременна българска литература. Управител е на фондация „Изкуство без граница“. Инициатор и организатор е на инициативите „Пловдив чете“ и „Младият Пловдив чете“. През 1993 г. учредява Националната награда за поезия „Иван Николов“.

Автор е на стихосбирките „Нестинарска орис“ (1978), „Необетован свят“ (1986), „Както мама се кръсти“ (1995), „В питието на мрака“ (1998), „Вселюбов“ (2001), „Състояние трето“ (2003), „Възел“ (2005), „Едва я задържам“ (2008), „Беше ли любов“ (2010); на романите „Делнична библия“ – в два тома (1998, 2005, удостоен с Националната литературна награда „Пловдив“) и „Кръстопът без пътища“ (2008); на книгите за деца „Човекът с небето“ (2002) и „Чудото на сензорите“ (2010).

1989 през обектива на фотографите

„Фотографията има едно важно качество – чрез нея човек може да изживее всичко отново. Фотографията възкресява паметта. Преди десет години на бял свят се появи нещо, което изненада всички ни, нямаше време да се чудим. В нас се събуди нещо, от което се бяхме вече отказали. Нещо, което не може да се опише добре с думи, но фотографите са го запечатали – ВЯРАТА, НАДЕЖДАТА И ЛЮБОВТА КЪМ БЛИЖНИЯ“. С тези думи чешкият свещеник Вацлав Мали се връща мислено към събитията от късната есен на 1989 г. – годината, която бележи рухването на Желязната завеса и сложи края на комунистическия режим в Източна Европа.

Десет години след личната изповед на чешкия свещеник, днес вече епископ, няколко чешки фотографии възкресяват чрез своите фотоси чешката драма от късната есен на 1989 г., наречена „Нежната революция“. Техните фотографии застават в основата на т. нар. пътуваща изложба, организирана от чешкото министерство на външните работи. До средата на октомври 2009 г. фотосите са изложени на „Křížové chodbě“ на Staroměstské radnice. България се оказва една от първите европейски държави, на които изложбата „гостува“ – в началото на декември с.г. тя е официално представена в Чешкия център в София, където остава до средата на февруари 2010 г. Драматичната картинна панорама, дело на 20 фотографии „очевидци“, проследява „лебедовата песен“ на комунистическия режим в бивша Чехословакия. Фотографиите обхващат събития, разделени на четири времеви етапа.

УВЕРТЮРАТА (PRELUDE)

Началото е дадено с демонстрацията от 21 август 1988 г. в Прага, когато хората за пръв път от 19 години излизат по улиците, за да покажат, че не са забравили „Празката пролет“. Последвалите няколко демонстрации на 28 октомври, националният празник на страната, на годишнината от запалването на Ян Палах през януари следващата година и отново през август и октомври са потушени от полицията. Те са само увертюрата към политическата „драма“ от три действия, наречена „Нежната революция“.

ДЕЙСТВИЕ ПЪРВО – ПЪТЯТ КЪМ ФРГ МИНАВА ПРЕЗ ПРАГА (NĚMECKÝ EXODUS)

Именно в Прага се разиграва една от последните драми на несъществуващата вече ГДР. Началото е дадено през

лялото на 1989 г., когато група източногермански туристи бягат във ФРГ през Прага. Столицата на Чехословакия става свидетел на масовото преселване на източногерманците през есента на същата година, след като вицеканцлерът и външният министър на Западна Германия Ханс-Дитрих Геншер официално им дава „зелена светлина“ в края на септември при посещението си в Прага: „Дойдох да ви кажа, че от днес можете да пътувате до Федерална република Германия“. Така че Берлинската стена започва да се пропуква не в Берлин, а в столицата на тогавашна Чехословакия. Мигновено пражките улици и паркове се изпълват с изоставени трабанти и мотоциклети, цели семейства спят по улиците в очакване, посолството на ФРГ буквално е обсадено, градинката пред него е изпълнена с палатки, осигурени от Червения кръст. Всички са обзети от една-единствена цел – да се доберат до ФРГ. И успяват.

ДЕЙСТВИЕ ВТОРО – ПАДАНЕТО НА БЕРЛИНСКАТА СТЕНА („PÁD BERLÍNSKÉ ZDI“)

През ноември 1989 г. символът на Желязната завеса и на разделението на Европа – Берлинската стена, пада. Тя е демонтирана с немска прецизност – тухла по тухла, с всякакви инструменти и с голи ръце.

ДЕЙСТВИЕ ТРЕТО – „НЕЖНАТА РЕВОЛУЦИЯ“ (SAMETOVÁ REVOLUCE)

На 17 ноември 1989 г. в Прага 15 000 студенти излизат на демонстрация, за да почетат паметта на Ян Оплетал, смъртоносно ранен на 28 октомври 1939 г. по време на демонстрация срещу немските окупатори. Естествено, подобни шествия се толерират от комунистическата власт в Чехословакия.

Но тя едва ли си дава сметка, че този път демонстрацията ще се обърне срещу самата нея. След като студентското шествие вече е на Вишеград, то се отправя към центъра на Прага и започва антикомунистическа демонстрация. На Národní třída са първите сблъсъци с полицията – студентите пробиват полицейския кордон, около 600 са ранените. Тези събития изправят „на нокти“ пражани и още на следващия ден улиците и площадите се изпълват с хиляди хора. Студентите в Прага обявяват стачка, към която малко по-късно се присъединяват театралните дейци. Всички протестиращи са обединени от едно искане – падане на комунистическия режим. Те остават на улицата, докато не получат това, което искат – оставката на ЦК на ЧКП, при това без да използват насилие. Затова събитията в Прага от есента на 1989 г. остават в историята с името „Нежната революция“. Два дни по-късно, на 19 ноември, в театър „Чинохерни клуб“ се учредява Гражданският форум, който се превръща в обществена трибуна на протестиращите. Пътят към демокрацията е открит.

Д-р Красимира Мархалева
по материали от Чешкия център,
София

ПРИЕМ НА ЗАЯВЛЕНИЯ ЗА ИЗДАВАНЕ НА ЛИЧНИ ДОКУМЕНТИ ОТ НОВИЯ ВИД ОТ ДИПЛОМАТИЧЕСКИТЕ И КОНСУЛСКИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛСТВА НА Р БЪЛГАРИЯ В ЧУЖБИНА

Дирекция „Консулски отношения“ информира, че до 30 март 42 от представителствата на България в чужбина са оборудвани с биометрични гишета.

Българските консулски служби във Виена, Берлин, Бон и Мюнхен вече имат изградени биометрични гишета: и готовност за работа с новите български лични документи. МВНР напомня, че българските граждани, пребиваващи в чужбина, на които предстои изтичане валидността на документ за самоличност – паспорт, могат да поискат от дипломатическия/консулски представител продължаване на неговата валидност. Съгласно § 7. (2) от Преходните и Заключителни разпоредби на Правилника за издаване на българските лични документи „Срокът на валидност на паспорта без електронен носител на информация може да бъде продължен еднократно за срок до 1 декември 2010 г. от дипломатическите и консулските представителства на Република България в чужбина, като за това се уведомява органът, който го е издал.“

В представителствата, оборудвани с биометрични гишета, ще бъдат приемани заявления за издаване на български лични документи от новия вид – в т.ч и паспорт с вграден чип.

Когато български гражданин, пребиваващ в чужбина, се обърне към дипломатическо/консулско представителство на Република България в чужбина, в което не е изградено биометрично гише, лицето може да подаде заявления за издаване само на личен документ за самоличност – лична карта и свидетелство за управление на МПС, но не и за издаване на паспорт. В този случай българският гражданин има право да поиска продължаване валидността на паспорта му – еднократно, до 1 декември 2010 г., или да му бъде издаден временен паспорт, който ще има валидност до 1 година. Дирекция „Консулски отношения“

напомня на българските граждани, че българските лични документи са валидни до изтичането на срока им. Не съществува задължение за подмяна на документите от стария вид с документи от новия вид, преди изтичане на валидността

Източник: www.mfa.bg

ДОГОВОР ЗА СЪКРАЩАВАНЕ НА НАПАДАТЕЛНИТЕ ЯДРЕНИ АРСЕНАЛИ НА РУСИЯ И САЩ

На 8 април в Прага бе подписан договор за съкращаване на нападателните ядрени арсенали на Русия и САЩ от президентите на двете държави Дмитрий Медведев и Барак Обама.

СТАРТ-2 ще замени изтеклия през декември миналата година договор от 1991 г. и ще има десетгодишен срок на действие с опция за още пет години. На срещата на 11 лидери от Централна и Източна Европа с президента на САЩ Барак Обама в Прага бе и българският премиер Бойко Борисов „България трябва да е активна страна по въпросите за създаване на противоракетна отбрана“, заяви Борисов, цитиран от ИТАР-ТАСС.

„В момента нито България, нито други страни имат каквато и да било защита и възможност за оперативно реагиране. Ако системата за противоракетна отбрана бъде въведена, тя ще защитава цяла Европа. (...) За разлика от българските популисти, които твърдят, че системата за противоракетна отбрана е нападателна система, на практика съществува точно обратната ситуация – НАТО е длъжна да защити територията на всички членки на алианса“, заяви българският премиер. Той подчерта, че пред България не е поставян официално въпросът за разполагане на елементи от противоракетната система.

Сред засегнатите теми на срещата освен подписването на СТАРТ-2, са

били и тези за Афганистан, Иран и бъдещето на НАТО.

КРИСТАЛИНА ГЕОРГИЕВА Е НОВИЯТ БЪЛГАРСКИ ЕВРОКОМИСАР.

Тя смени Румяна Желева като кандидат за еврокомисар и бе одобрена през февруари за ресора „Международно сътрудничество, хуманитарна помощ и реакция при кризи“. Председателката на изслушването Ева Жולי обяви, че за нея като председател е удоволствие да работи с такъв политик.

Кристаллина Георгиева е родена на 13 август 1953 година в София. Завършва политическа икономия и социология във ВИИ „Карл Маркс“ (сега Университет по национално и световно стопанство) през 1976. През 1986 защитава докторска дисертация. Започва научна кариера в УНСС през 1977, където се издига от асистент до доцент. Гостува в катедрите по икономика на Лондонското училище по икономика (1987–1988), както и в Университета на Южния Пасифик (във Фиджи) и Австралийския национален университет. Започва работа в Световната банка през 1993. От 2000 до 2004 е ръководител на отдел за устойчиво развитие към Световната банка. От 2004 до 2007 е ръководител на отдела за Русия, а от март 2008 е вицепрезидент на Световната банка, отговарящ по въпроси, свързани с устойчивото развитие.

БЪЛГАРСКОТО ОПЕРНО ЧУДО СТАНА НАЙ-ЗНАЧИМОТО СЪБИТИЕ НА 20-И ВЕК.

Този културен феномен се превърна в най-значимото българско

събитие на 20-и век. Уникалните гласове на оперните ни певци – Гена Димитрова, Николай Гяуров, Райна Кабаиванска, Борис Христов и много други успяха да спечелят убедително с 26,56% шума от строителната площадка на Димитровград (16,77%), шестия сърдечен тон (12,97%) и победните възгласи на девети септември (5,79%). Зрителите на БНТ в продължение на 3 месеца избираха върховете ни постижения в десет категории. Сред финалистите бяха още прощаването на Никола Вапцаров със съпругата му Бойка, Дойранската епопея, атентатът в храма „Св. Неделя“, покоряването на връх Еверест от Христо Проданов и информационното затъмнение за АЕЦ „Чернобил“ – 4,81%, чушкопекът – патентованото българско изобретение – 1,40%.

БЪЛГАРИНЪТ ЖИВЕЕ ПО-ДЪЛГО

и основно в градовете; напуска страната, докато е млад, предимно за да работи и по същата причина се мести от град на град. Това показват тенденциите в демографските процеси през 2009 г., представени от Националния статистически институт (НСИ). Според статистиката населението на България продължава да намалява, но по-бавно в сравнение с предишните години, като това се дължи на повишаващата се раждаемост и по-малката смъртност. В края на 2009 г. в страната са живеели 7 563 710 души. Средната продължителност на живота е 73.4 години и се увеличава, а средната възраст – 41.6 години. На всеки 1000 българи през 2009 г. са се родили 10.7 бебета, като коефициентът на раждаемост е най-високият за последните 15 години. По официални данни българите, които постоянно са се установили в чужбина през миналата година, са около 19 хил. Това е броят на хората, променили адресната си регистрация от България в чужбина. Абсолютното число на естествения прираст (разликата между ражданията и умираанията) е минус 27 112, което е най-малкото намаление на населението в резултат на естествения прираст след 1993 година.

НИКОЛАЙ ЕВТИМОВ МЛАДЕНОВ Е ИЗБРАН ЗА МИНИСТЪР НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

от 41-то Народно събрание на 27 януари 2010 г. след като бившия външен министър Румана Желева си подаде оставката.

В периода юли 2009 – януари 2010 г. Николай Младенов е министър на отбраната.

От 2007 до 2009 г. той е член на Европейския парламент. От 2005 г. е консултант на Световната банка, Националния демократически институт, Международния републикански институт. От 2001 до 2005 г. Николай Младенов е народен представител в 39-то Народно събрание. Той има магистърска степен по военни науки от Кралския колеж в Лондон и магистърска степен по международни отношения от Университета за национално и световно стопанство в София. Говори английски, френски и руски език.

ПРЕЗ МИНАЛАТА ГОДИНА БЪЛГАРСКИТЕ ЕМИГРАНТИ СА ИЗПРАТИЛИ ОТ ЧУЖБИНА НАД 2 МИЛИАРДА ЛЕВА

– това сочат данни на Института за пазарна икономика. Парите се използват предимно за издръжка на близките. Според някои анализи, българите в чужбина връщат у нас до 40% от доходите си. Така през 2008 година са формирали между 4 и 5% от БВП. Заради световната икономическа криза, постъпленията през 2009 г. са намалели от 3 на 2 млрд. лева. Според Райна Маднжукова, председател на Държавната агенция за българите в чужбина

българите зад граница са 3 милиона. Един милион от тях са български граждани, които в едно или друго време са напуснали България и са запазили българското си гражданство. Сред тях е и новата българска емиграция. Другите два милиона са българите в тъй наречените исторически общности.

ШЕСТАТА СВЕТОВНА СРЕЩА НА БЪЛГАРСКИТЕ МЕДИИ ЩЕ СЕ ПРОВЕДЕ ОТ 16 МАЙ ДО 20 МАЙ ВЪВ ВИЕНА.

Агенцията е инициатор и организатор на събитието, което се ползва и с подкрепата на българското правителство. Темата на срещата е „Новите Изток и Запад“. Във фокуса на внимание на форума ще бъдат еволюцията на понятията „Изток“ и „Запад“ и преформулирането на отношенията между тях – в икономически, социален, медиен, културен план. Официални гости на церемонията по откриването ще бъдат премиерът Бойко Борисов, вицепремиерът Цветан Цветанов, министърът за българите в чужбина Божидар Димитров, Йорданка Фандъкова – кмет на София и други. На церемонията, която ще се проведе в сградата на виенската община, ще присъства и кметът на австрийската столица Михаел Хойпл.

ГЛАВНИЯТ СЕКРЕТАР НА ДЪРЖАВНАТА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА СТЕФАН НИКОЛОВ БЕШЕ АРЕСТУВАН НА 28 ФЕВРУАРИ.

Няколко дни по-късно Софийският градски съд реши Николов да остане в ареста. Николов е обвинен по чл. 282, за длъжностно престъпление. Според обвинението той е нареж-

дал на подчинените си да приемат документи, които не са вписани по съответния ред и по същество са издавани удостоверения, без входящ номер. Той е обвиняем по делото за разбития канал за уреждане на молдовци и украинци с българско гражданство. Твърди се, че е издавал удостоверения за български произход на молдовци, с които те кандидатствали за гражданство в България. Николов е главен секретар на Държавната агенция за българите в чужбина от 2002 г. Николов е бил председател на Българската бизнес партия, след това оглавява партия „Нова България“. Бил е консул в Париж, работил е в Института по международни отношения към БАН и МВнР.

МИНИСТЪРЪТ НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ ЦВЕТАН ЦВЕТАНОВ Е ПОЛИТИК НА 2009 Г.

Той оглави класацията на Дарик радио, която се прави след анкетата със слушателите. Гласували са 198 812 души. Близко 80 000 души, или 40% от гласовете са за Цветанов. Премиерът Бойко Борисов по регламент остана извън номинираните, защото три пъти вече е печелил от-

личието. В петицата след вътрешния министър са финансовият Симеон Дянков, лидерът на РЗС Яне Янев, бившата еврокомисарка Меглена Кунева и столичният кмет Йорданка Фандъкова.

ДИМИТЪР БЕРБАТОВ Е МЪЖ НА ГОДИНАТА 2009.

Капитанът на националния ни отбор по футбол и звезда на „Манчестър Юнайтед“ успя да оглави класацията от втори опит. Футболистът беше сред номинираните и в края на миналата година, но тогава се размина с отличието. Този път Бербаатов беше предпочетен от читателите на този сайт пред другия спортист сред номинираните – боксьора Детелин Далаклиев и пред политика в класа-

цията – министъра на вътрешните работи Цветан Цветанов. За да присъства на церемонията по обявяването на победителя в класацията на Дарик, футболистът долетя от Великобритания специално заради нея с частния самолет на „Манчестър Юнайтед“. Като Мъж на годината Бербаатов получи уникална сабя, на която е гравирано името му.

БЪЛГАРСКИ И РУМЪНСКИ РАБОТНИЦИ СА РОБИ В ЧЕХИЯ.

Румънци и българи се експлоатират в Чехия като евтина работна ръка за двеста крони седмично. Повечето от жертвите най-често се използват за физическа работа на полето или в строителството, а част от тях са принудени да проституират. България и Румъния са членки на Европейския съюз и за гражданите на тези държави не се изискват разрешения за работа в Чехия, достатъчна е само регистрация в бюро по труда. Случаят с търговия на българи и румънци стана обществено дос-

тояние, след като няколко румънски работника, успели да избягат и да стигнат до румънското посолство в Прага, което контактувало веднага чешката полиция. Полиция разби в края на миналата година украинска престъпна група в Северна Чехия. Задържаните са трима украинци – Васил Бентса, Володмир Дублених и Михаил Заватски. Те са обвинени в това, че са експлоатирали над 20 работника от март 2008 г. до февруари 2009 г. и могат да бъдат осъдени на 15 години затвор. Работниците, които са били роби в Роуднице на Лабее, са били държани гладни, заключвани в общежитието и заплашвани със смърт. Експлоататорите им са задържали и паспортите. „Вече съм работил в пет украински фирми. Не са ни платили, но не можем да се оплачем, защото са способни на всичко“, казва един от българските работници и допълва, че посредническата агенция в София му е взела 300 евро. През 2009 година в Чехия са регистрирани 4578 български работници и 3789 румънски.

ЧЕШКИЯТ ВЪРХОВЕН АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД В БЪРНО ЗАБРАНИ СЪЩЕСТВУВАНЕТО НА КРАЙНОДЯСНАТА „РАБОТНИЧЕСКА ПАРТИЯ“

по обвинения в екстремизъм и расизъм. Така за пръв път след 1989 г. в Чехия се забранява съществуването на дадена политическа формация. Според съда става дума за „ксенофобска, расистка, шовинистка, хомофобска и антисемитска“ структура. „Решението трябва да се тълкува като превантивна мярка с цел да се поддържа демократичният конституционен ред в страната в бъдеще“, заяви съдията Войтех Шимичек. Партията е известна с митингите си срещу ромите, които често завършват с насилие. Жалбата срещу Работническата партия беше подадена от чешкото правителство. Тя е втора поредна, след като първата, подадена през 2008 година, беше отхвърлена. Веднага след оповестяването на решението, лидерът на забранената партия Томаш Вандаш заяви, че ще има обжалване. Дори да е неуспешно, то партията ще се реструктурира под друго име и ще участва в изборите.

Асен Йорданов – виден авиоконструктор

В продължение на целия XX век част от българската интелигенция е напускала родината си в търсене на по-добри условия за реализация. Особено в началото на миналия век много български учени намират подходяща среда за изявите си преди всичко в Америка, в която има добра почва за научни експерименти и успешното им внедряване в производството. Така се създава една категория от наши световноизвестни емигранти-изобретатели, за които си заслужава да разкажем. Ще започнем с един изключителен човек – Асен Йорданов (Джери Джордан, Джорданов), български авиоконструктор, гордостта на американското самолетостроене.

И МЕЧТИТЕ ИМАТ КРИЛА...

В „Утро“ от 16 февруари 1912 г.: „От няколко дни на полето между пехотния лагер и пионерните казарми един млад бъдещ български авиатор прави упражнения за летене с изработения от него планйор (планер-б. р). Ученикът от втори гимназиален клас Асен Йорданов, син на досегашния управител на Българската земеделска банка, на възраст 15 години, още като ученик от първи клас се е пристрастил към авиацията. Преди няколко седмици той се заловил сам да си направи апарат, с който може да лети, и напълно успял. Направеният от него планйор представлява проста и лека, ефирна, оригинална комбинация от системата на братя Райт и тази на Фарман. Апаратът е около 7 м дълъг и 1,20 м широк, с квадратна площ около 14 м и тежи около 23 кг. Вчера той летя в продължение на около 12 минути, като се издигна на 10–12 м височина. Смелостта на този младеж заслужава внимание, особено от страна на специалистите.“

ПРОРОЧЕСКИЯТ СЪН НА ЕДНА МАЙКА

Такова е началото в бляскавата кариера на световноизвестния пионер на

авиацията и авиоконструктор в България, а по-късно и отвъд океана, където той дава изключителен принос за въздушната мощ на новата си родина. Всичко започва на 2 септември 1896 година, когато на улица „Денкоглу“ в София, в семейството на д-р Христо Йорданов и Долия (Дочка) Цонева се ражда син. Преди това знаменателно за фамилията събитие майката имала странен сън, в който видяла сина си да лети в облаците. Едва ли изключително образованата за времето си и интелигентна млада жена, дъщеря на богат тютюнотърговец от Разград, е предполагала, че това било едно истинско пророчество за единствения й останал жив син Асен. Тя родила още четири дъщери – Милка, Вера, Надя и Виола. Бащата Христо бил немски възпитаник – завършил икономика и химия в университета в Щутгарт, защитил докторска дисертация в Аахен. Специализирал текстилно производство в Италия. Говорил немски, руски, френски и италиански език. Работил като високопоставен чиновник в Министерството на икономиката и селското стопанство, директор на Търговското училище в Свищов, директор на Земеделската банка в София. Притежавал медна и две въглищни мини, а също така и семеен чифлик.

ПЪРВИЯТ БЪЛГАРСКИ ПЛАНЕР

От малък Асен проявява изключителен интерес към техниката. Когато баща му е директор на Търговското училище, посещава часовете и лабораторните упражнения по физика и химия. През 1911 г. семейството се установява окончателно в София, където Асен разполага със собствено ателие, където прави опити и дори малки изобретения. Заедно с баща

си предприемат пътуване до Италия, Швейцария и Франция. Обикалят техническите музеи и изложби, където синът се прехласва пред най-новите модели на автомобили, мотоциклети и аероплани. Така стигаме до паметното февруарско утро, когато е отбелязан опитът на „първия български планер“. За него самият изобретател си спомня: „Въпреки мизерните ми ресурси, успях да конструирам истински планер, като използвах бамбукови пръти, тел, части от разглобено пиано и две колела на собствения ми велосипед. От всичко се получи нещо като огромно хвърчило. Убедих един от командирите от близките казарми да ми даде двама войници, които да ми помагат в изпитанията на планера в полет на казармения плац.“ Тази 1912 година е повратна в живота на младия Асен Йорданов. Само за една година съдбата (чрез поканата на една бездетна семейна двойка от Русе, задължена на баща му) му дава втори шанс да посети Франция. На парижкото летище „Бурже“ са изложени последните модели самолети, представяни от най-големите пилоти на времето си Там късметът му отново проработва и той се среща с известния български летец поручик Стоян Петров, който го представя на самия Блерио. И Асен е причислен към обучаващите се тук български офицери пилоти. Разбира се, заради младата си възраст, той не е записан официално и не му се полага диплома, но общуването с големите летци изиграва голяма роля в бъдещото му развитие.

ВЪВ ВИХЪРА НА ТРИ ВОЙНИ

На прощалната вечер след приключване на курса в Париж българските летци празнуват. Изведнъж пору-

чик Стоян Петров става и обявява: „Господа, имам новина за вас. Дойде време да приложим нашите летателни умения и да покажем нашата смелост. Гответе се! Току-що научих, че Турция събира войски около нашата граница.“ Започва Балканската война. Поради крехката си възраст Асен може да отиде на фронта само като доброволец. Воден от патриотичния възторг за освобождение на останалите в робство братя българи, бащата отстъпва пред молбите на сина си и подписва молбата му. Зачисляват го като наблюдател към новосформирания аеропланно отделение, базирано на едно от първите военни летища в света в Мустафа паша (Свиленград), на двадесетина километра от фронтната линия. Както е известно, въпреки чудесата от храброст на българските войници в тази война и световния принос на нашите пилоти в историята на бойната авиация, България не осъществява националния си идеал за обединение в етнически граници. Възмъжал и обогатил в практиката техническите си познания за самолетите, младият доброволец се връща в училище, като едновременно се заема да конструира самостоятелно летателна машина. И резултатът е на лице през лятото на 1915 година. С изпитанията на новопостроения модел, наречен „Йорданов-1“ се заема станалият легендарен през войната наш въздушен ас, капитан Радул Милков. След няколко не особено успешни опити всичко е наред и комисията по изпитанието, назначена от Министерството на войната, която включва най-авторитетните за времето летци и пилоти, заключава: „Апаратът е надежден. Грешки в изчисленията няма. Изобретението да се признае, а Асен Йорданов – за негов изобретател.“

10 АВГУСТ 1915 ГОДИНА ДА СЕ СЧИТА ЗА НАЧАЛО НА БЪЛГАРСКОТО САМОЛЕТОСТРОЕНИЕ

Одобреният проект е сполучлива комбинация от съществуващи аероплани тип „биплан“. Но в него има едно важно подобрение – устройство, което предпазва апарата от падане във въздушни ями. Първото истинско изобретение на гимназиста седмокласник! Аеропланът, изложен на царския манеж, притежава добри за времето

си характеристики. Затова е закупен от Министерството на отбраната, а неговият конструктор е награден със стипендия за изучаване на инженерни науки в чужбина. Йорданов има намерение да започне серийно производство на своя прототип. Амбициите му се простират и към проект за многомоторен аероплан. Само че вече идва Първата световна война.

След като завършва гимназия и е призован в армията, Асен Йорданов постъпва в летателно училище. Ходатайства му неговият прочут приятел Радул Милков. Произведен е в чин подпоручик и заминава за летище Удово, на западния фронт в Македония, където осъществява 84 бойни полета и е награден с офицерски кръст „За храброст“. Известно е, че вследствие на несправедливия Ньойски мирен договор, България като победена във войната страна, нямала право на нормална армия, а въздушните ѝ сили били драстично съкратени, повечето самолети – унищожени, а летците – демобилизирани. Това е крушение на мечтите на едно храбро и всеотдайно на родината си поколение.

В СТРАНАТА НА НЕОГРАНИЧЕНИТЕ ВЪЗМОЖНОСТИ

Своя шанс за нова изява Асен Йорданов вижда в обявения от Американския аероклуб международен конкурс за обиколка на Земята с аероплан. Годината е 1921, а наградата е 1 млн. долара за пилота, който пръв измине разстоянието от 33 546 км. за не повече от 100 дни. В състезанието решава да се включи и летецът Александър Стоянов. За набиране на необходимите средства те се обръщат към правителството. В молбата им пише: „...Светът ще види, понеже този конкурс е велико дело и на човешката култура, че българският народ чрез своя мощен дух с достойнство ще се бори в тази област с всички, признати за цивилизовани, народи. Ще се явим пред всички краища на света и там ще разнесем българското име...“ Молбата им е удовлетворена и двамата получават 6000 долара да осъществят смелото си начинание. Може би чрез тях подписаният унизителния Ньойски договор премиер Александър Стамболийски, с който всъщност се ликвидира българската авиация, е искал да поизчисти

съвестта си. И така, двамата патриоти заминават за Америка, за да защитят достойно името на България, но са единствените кандидати, дръзнали да се явят на конкурса, и той е анулиран. Асен Йорданов иска разрешение да удължи престоя си в САЩ, където впоследствие се установява за постоянно. Верен на призива си, младият българин се стреми да научи последните новости на самолетостроенето в Америка. Само че не говори английски и няма средства. Захваща се с всякаква работа – рине сняг, подвизава се като строител по скелетата на небостъргачите... Свободното си време се самообразова. За щастие си намира добре платена работа – чертожник в корпорация „Къртис-Райт“. Започва да следва инженерни науки, аеронавтика, радиоелектроника, физика и химия. По същото време завършва и летателно училище и се премества в отдела по инженерно планиране, което му позволява да стане летец изпитател. Заедно с това пилотира въздушни таксита, извършва каскади в небето и обучава начинаещи авиатори като инструктор. Специализира се в летенето при сложни метеорологични условия, впуска се в нощни и височинни полети. Съвсем млад, но вече с повече от десетгодишен летателен опит зад гърба си, участник в три войни и „изпробвал се“ като авиоконструктор, Асен Йорданов има всички предпоставки за шеметна кариера в Америка. За това, че той вече е интересна личност в новата си родина, говори срещата му с може би най-големия изобретател на всички времена Томас Едисън (1847–1931), който по това време разработва един от първите радары. Той кани интересния българин в прочутата си изобретателска лаборатория в имението Менлоу парк в Ню Джърси. Там Едисън проявява голям интерес към предлаганата в момента от Йорданов конструкция на хеликоптер с тази, патентована от самия него през 1910 г. Дебатират и по проблема с летенето в мъгла, като се обединяват около мнението, че това може да се разреши чрез „изкуствено око“, което „вижда“ през непрогледната пелена.

НАЙ-ИЗВЕСТНИЯТ БЪЛГАРИН В АМЕРИКА

През 30-те и 40-те години на века започва стремителният професиона-

лен възход на Асен Йорданов, станал известен сред колегите и приятелите си като Джеки Джордан (Джорданов). Той основава и ръководи няколко компании в областта на авиацията, тясно си сътрудничи с гигантите в самолетостроенето „Локхийд“, „Боинг“, „Дъглас“. Осъществява се юношеската му мечта да конструира първия в света многоцелеви самолет „Дъглас DC-3“, една от най-добрите градски машини на 30-те и 40-те. Има съществен принос в някои от върховите модели в световната история на авиацията. Между тях са P-38 „Лайтинг“ – многоцелеви самолет, използван по време на вече разразилата се Втора световна война, P-40 „Уорфолк“ – основен изстребител на САЩ, който посреща атаката на японските агресори върху военноморската база в Пърл Харбър, летящата крепост B-17 и суперкрепостта B-29, допринесли не малко за победата на съюзниците във войната. По жестока ирония на съдбата тези свръхтежки бомбардировачи сеят смърт и разрушения и над родната му София. Истинска подигравка с думите на американския посланик в България Джордж Ърл III, изказани само две-три години преди това (през 1940 г.): „Асен Йорданов е най-известният българин в Америка“. Но в новата му родина наистина много го ценят. Сред военните специалисти се разпространява като анекдот експертното им мнение: „Войната беше спечелена три месеца по-рано благодарение на Йорданов“. Американобългаринът става световноизвестен и със своите издания на специализирана литература. Негови статии в списания за авиотехника и книгите му за различни аспекти на самолетостроенето са преведени на почти всички световни езици, дори на китайски, но не и на български. Някои от тях като „Твоите крила“ достига до астрономическия за времето тираж

от 1 млн екземпляра в Америка и 200 хиляди в СССР. Йорданов създава свой собствен образователен стил чрез визуално представяне на информацията. Книгите му стават основа на помагала и учебници, които се ползват от хиляди американски и чуждестранни пилоти, сред които е и покорителят на Луната, астронавтът Нийл Армстронг. Нашият именит сънародник е автор на учебния филм, предназначен за американските летци, „Елмър се издига във въздуха“.

ИЗОБРЕТАТЕЛ, ИЗПРЕВАРИЛ ВРЕМЕТО СИ

Изобретенията на Асен Йорданов са много. Част от тях го „хранят“ дори по време на Голямата криза през 1929 – 1932 година. Те следват едно след друго: система за замразен бензин, който е негорим и затова безценен за бойните машини. Устройство за обратна тяга, чрез която се намалява разхода на гориво. Стратопорт – летище с две еднопосочни, непресичащи се писти с повдигнати краища с възможно приложение при малки самолетносащи. И много по-късно (1957 г.) въздушни възглавници, които гарантират сигурността на пилотите на самолетите и шофьорите в автомобилите. (Първообразът им е във форма на предпазни жилетки). Творческата му фантазия го тласка и към други сфери на техниката. През 1946 година, 5 години преди да се появи магнетофонът и 30 години преди масово да се въведат телефонните секретари, Джери Джорданов патентова устройството „Джордафон“, описано като „Кутия с апаратура за приемане и предаване на звук“, към което е добавено „Телефонна система за автоматично отговаряне, записване на съобщения и на обикновени разговори“. Само че мирът не се отразява добре на насочената главно към военната промишленост фирма „Джорданов Корпорейшън“, а също така и за специално създадената заради „Джордафона“ фирма „Джорданов Електроникс“. За съжаление някои от идеите на изобретателя, в случая с прототипа на телефонния секретар, са изпреварили времето си (такава е съдбата на големите умове!). Може би затова Минис-

терството на съобщенията отхвърля проекта му за масово производство на новото средство за телекомуникации, което го докарва до жесток фалит. Но той бързо възстановява благосъстоянието си. Помага му неговата популярност на легенда в авиацията в Америка, където много често хората сами създават своето име, благодарение на оптимизма и вярата в собствените си сили и постоянството в работата си. Става почетен гражданин на Ню Йорк, попада в изданието „Ху из ху?“, портретът му е закачен в залата на славата на нюйоркското летище „Ла Гуардия“. В Смитсъновия национален музей на въздухоплаването и астронавтика се съхраняват негови лични вещи.

ВЕЛИЧИЕТО НЕ ТЪРСИ ПРИЗНАНИЕ

Както обществеността, така и личният живот на Асен Йорданов е низ от триумфи и разочарования. Бракът му с Алис Грант-Патън, внучка на прочутия Уилсис Грант, генерал на Севера от Гражданската война срещу Юга и президент на САЩ през 1869 – 77 година, не просъществувал. Тя загубила единственото им още неродено дете при автокатастрофа и след 13 години съвместен живот, той я напуснал. Втората му съпруга Деяна не желала да има деца. Тя напуска Асен Йорданов при втория му фалит. С третата си Лусил изобретателят живее в градчето Харисън край Ню Йорк. Там той умира на 19 октомври 1967 г., на 71 годишна възраст. Прахът му е разпръснат от самолет – достоен край за човек, посветил живота си да прокарва пътища в простора. Името му остава легенда в Америка. Днес на него е кръстен залив в Земята на Грѐъм в Антарктида, но за съжаление той не е толкова популярен в собствената си родина, в която никога не се завръща. А до последните си дни големият българин настоява на табелката пред неговия дом да пише простичко: „Асен Йорданов – български авиатор“. През последните два десетина години у нас се полагат известни усилия да се извади от насилствената забрава името на един от нейните най-достойни синове. Дано наистина той да заеме полагащото му се място в нашата история и най-вече в нашите сърца.

Асен Милчев

(използвани са материали от сайта на Пламен Антонов)

Чешкият принос

в пловдивското образование и култура

След Освобождението, когато Пловдив е столица на Източна Румелия, градът е особено пъстър и многоезичен. Тук се стичат специалисти и просто предприемчиви хора от цяла Европа. Според първото официално преброяване на населението, българите в Пловдив са 16 752, турците – 7 144, гърците – 5 497, евреите – 2 168, арменците – 979 и другите народности – 902, или всичко 33 442 души. Сред тези 902 има и чехи.

Първият главен архитект на Пловдив след Освобождението – Йосиф Шнитер/1852–1914/ и главният паркостроител – Люсиен Шевалас/1840–1921/, единият чех, другият швейцарец, живеят и работят по едно и също време в Пловдив и са провъзгласени за почетни граждани на Пловдив. Техен пловдивски съгражданин в първите години след Освобождението е и чехът Франц Швестка – първият капелмайстор в Пловдив.

ФРАНЦ ШВЕСТКА – ПЪРВИЯТ КАПЕЛМАЙСТОР В ПЛОВДИВ

В края на 1878 г. руският комисар в България генерал Дондуков-Корсаков нарежда да се състави оркестър към българската войска. Водят се преговори с Ян Павлис – директор на Военна музикална консерватория в Прага, които завършват с проекто-договор за наемане на чехи музиканти. Той предвиждал да се съставят два хора от по 20 музиканти, за предпочитане военнослужещи в оставка. Той, помощникът му, както и всички чешки музиканти, трябвало да обучават по двама ученици от българската войска.

На 31 март 1879 г. първите 21 чешки музиканти пристигат в Търново. Музикантите били зачислени със заповед на Българската земска войска от 21 април 1879 г., а първото им явяване пред обществото е станало на 17 април 1879 г. (Гергьовден), по случай тържествата около избирането на Александър I Батенберг за български княз. В продължение на пет години този оркестър бил единственият щатен професионален оркестър и негов капелмайстор бил Йозеф Хохол. В Търново оркестърът престоява около месец и половина, след което е зачислен в 1-ва пехотна Софийска дружина и на 19 май заминава за София. През същата година се появяват и други оркестри – един при Радомирската пеша дружина с капелмайстор Вацлав Кауцки, друг в Пловдив с капелмайстор Франц Швестка, във Варна с капелмайстор Каломати, в Ловеч с капелмайстор Щрос и др. През 1881 г. се появява първата българска китка за духов оркестър, написана от капелмайстора Франц Швестка. Тя била посветена на Областното събрание в Източна Руме-

лия и представлявала нов момент в музикалното развитие на страната. Друг опит за написване на българско музикално произведение от чужденец е написаната по време на Сръбско-българската война – 1885 г. от капелмайстора Хохол оркестрова творба „Боят при Гургулят“.

ЧЕХИТЕ И ПЛОВДИВСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Особено голям е той в Мъжката и Девическата гимназия. По-младият от братята Шкорпил (известните педагози, археолози и музейни дейци) – Карел, преподава в „Жълтото училище“, а по-късно и в гимназия „Александър I“, както и в Девическата гимназия, от 1882 до 1886 г. Той е свидетел на акта на Съединението. През 1885 г. обнародва „Някои бележки върху археологическите и историческите изследвания в Тракия“.

Другият племенник на Константин Иречек – Херман или Херменгилд, е още по-дълго време и още по-силно свързан с Пловдив. Херменгилд Шкорпил преподава на два пъти в същите пловдивски училища – 1880–81 г. и 1894–1900 г. И още нещо – братята Шкорпил, заедно с Вацлав Добруски, създават в Мъжката гимназия голяма археологическа и нумизматична сбирка, залегнала по-късно в основите на пловдивския Археологически музей. Чешкият принос в средите на следосвобожденската пловдивска интелигенция никак не е за подценяване. Роденият през 1858 г. в село Херманов местец Вацлав Добруски завършва философия в Пражкия университет, но преподава латински език от 1880 до 1886 г. в пловдивската гимназия „Св. Св. Кирил и Методий“ („Жълтото училище“), по-късно в Мъжката гимназия „Княз Александър Първи“, както

и в Девическата гимназия. Едновременно проучва историята на Тракия и българската епиграфика, публикува през 1883 г. „Кратко описание на историята и географията на българската земя“. На следващата година излиза неговото изследване „За римският път и за някои римски старини в провинция „Тракия“. През 1886 г. се преселва в София, столицата на обединеното княжество. Той е един от основоположниците на българската археологическа наука, първият директор на Националния археологически музей, който ръководи 17 години, доцент по гръцка и римска археология в Софийския университет. Умира през 1916 година, завърнал се в последните години в Прага.

През 1880–81 година за пръв път в историята на Пловдивската мъжка гимназия химията се изучава като самостоятелна учебна дисциплина. Тя се преподава от младия, едва 22-годишен, Лудвиг Ладослав Лукаш (1858–1902). Още от началото на учебната година той се заема със създаване на съвременна лаборатория по химия, която е първата в България. Това му позволява да работи за извеждане на химията от групата на дескриптивните предмети и за нейното превръщане в експериментална наука. Лудвиг Лукаш учителства в гимназията цели 20 години и има големи заслуги за издигане нивото на обучение по химия, физика, геометрия, рисуване и други. Той е автор на повече от 10 учебници и ръководства по тези предмети и е основоположник на химическото дружество в Пловдив. Чехът Лукаш има големи заслуги и за развитието на икономиката в града и страната. Съвместно с книгоиздателя Христо Г. Данов са инициатори на цвеклопроизводството и захародобива у нас. Той поставя началото на рибовъдството в България – още през 80-те години на XIX век призовава за изграждане на микрорязовири и за заребяването им. Заедно с учителя от гимназията П. Жилков създават първата люпилня за пилета в страната, а с търговеца Стефан Обрейков – първата фабрика за мастило и лепила „Май“. За многостранната му дейност е отличен с диплом и медал от Първото българско земеделско-промишлено изложение в Пловдив през 1892 г.

От Областната реална гимназия в Сливен пристига талантливият математик Антон Шоурек (1857–1926). Той учителства в Пловдивската мъжка гимназия от 1881 до 1890 година. Създава геометрическа сбирка и съставя повече от 10 учебници и ръководства по математика за средните училища. От 1890 г. до края на своя дълъг творчески живот Шоурек чете лекции по всички математически дисциплини в Софийския университет. Той е един от първите и най-изявени професори в България, автор е на 12 учебника за висшите учебни заведения.

В различни периоди от съществуването на Пловдивската мъжка гимназия в нея учителствуват и други чехи. Между тях се откроява Франтишек Витеслав Сплитек (1855–1943), който преподава математика в нея в продължение на 23 години. Автор е на много учебници и ръководства по математика.

Първият директор на рисуvalното училище в София проф. Ян-Вацлав/Иван/ Мърквичка е роден в Чехия през 1856-та. Учи в Пражката академия за изобразителни изкуства и в Мюнхенската художествена академия. Пристига в Пловдив по покана на Източнорумелийското правителство през 1881 година. Назначен е като учител по рисуване в гимназия „Св. св. Кирил и Методий“, помещавала се в така нареченото Жълто училище, по-късно и в Мъжката гимназия „Княз Александър I“. Общува с най-изявените културни дейци от онова време в Пловдив – Иван Вазов, Константин Величков, Петко Каравелов, Петко Славейков. Константин Величков, който в онези години е и депутат и министър на просвещението в Източна

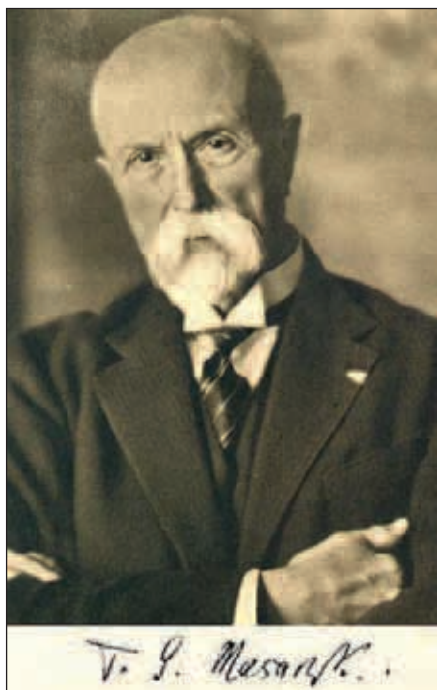
Румелия, дори взима при него уроци по живопис. Двамата обсъждат законопроект за откриване на художествено училище в Пловдив, който да бъде внесен в Областното събрание, но Съединението осуетява тази идея. През 1886 година Мърквичка урежда първата си самостоятелна изложба. Едни от най-известните му картини са именно от пловдивския му период – „Пловдивски пазар“/1883/, „Сакаджии“/1887/, „Циганска веселба“/1887/, „Птицепродавец“/1887/, „Пазар в Пловдив“/1888/. Осем години е учител по рисуване в Пловдив. През 1889 г. се установява в София. Завръща се в Пловдив след три години и това е свързано с участието му в специална изложба, уредена в Главния павилион на Първото българско земеделско-промишлено изложение през 1892 година. Той се представя с макет на скулптурата „България – покровителка на земеделието и занаятите“ и с 15 картини, сред които и „Улица в Пловдив“. Негов е и официалният плакат на изложението. Заедно с археолога и нумизмата Вацлав Добруски са автори на тогавашния герб на България. Освен „Пазар в Пловдив“, която краси Етнографския музей, притежание на Градската художествена галерия в Пловдив са и други две творби на Иван Мърквичка – „Портрет на Салабашева“ и „Дамски портрет“. Иван Мърквичка и Антон Митов са сред създателите на Рисуvalното училище в София, Мърквичка е и негов пръв директор. Министър на просвещението тогава е Константин Величков. С други думи пловдивският проект все пак се осъществява, макар и десетина години по-късно

Пенка Калинкова

„Няма нищо по-велико от истината“

160 години от рождението на Томаш Гарик Масарик (1850–1937)

„Бащата“ на Чехословакия и до днес е смятан за емблематична фигура и символ на чехословашката държавност. Наричан президентът-освободител и „философът-президент“, още приживе той се превръща в жива икона за своя народ. На негово име е кръстена една от пражките жп гари (Masarykovo nádraží), както и университетът в Бърно. Негови статуи са издигнати във Вашингтон и в Чикаго, един от градовете в щата Флорида се нарича „Masaryktown“, а в няколко хърватски (Загреб, Дубровник, Сплит) и сръбски (Белград, Нови Сад) града, както и в столицата на Словения, на негово име са кръстени редица улици, както и площад в Тел Авив.

ДЕТСТВО И ОБРАЗОВАНИЕ (1850–1877)

Томаш Масарик се ражда на 7 март 1850 г. (в деня на св. Томаш) в малкото южноморавско градче Ходонин (близо до границата с днешна Словакия), в семейството на германизираната моравянка Тереза Кропачкова и словака Йозеф Масарик. Родителите му се различават не само възрастово, но и в интелектуално отношение. Майка му е от заможното семейство, образована, докато бащата е полуграмотен кочияш, с 10 години по-млад от нея. Майката е тази, която подтиква малкия Томаш да учи. Неслучайно в изповедта си пред Карел Чапек Т. Масарик казва за нея: „Майка ми беше умна и мъдра,

познаваше света“, отбелязвайки, че именно от нея е усвоил немския език. Образованието му преминава изцяло в немска културна среда (по онова време чешките и словашките земи се намират в Хабсбургската империя). Първоначално момчето учи в местното училище, след това усвоява железарски занаят във Виена. Поради липса на финансови средства, младият Томаш постъпва в гимназия чак на 15 години – през 1865 г. започва да учи в немската гимназия в Бърно, а след това продължава в академическата гимназия във Виена. За да се издържа, той дава частни уроци. След завършването на гимназията се записва да следва философия и религия във Виенския университет, където негов преподавател е известният професор Франц Brentano. Във Виена той защитава докторат на тема „Същността на душата у Платон“. Няколко години по-късно Масарик се премества в Лайпциг, където подготвя своя хабилитационен труд.

СВАТБАТА С ШАРЛОТ ГАРИК (1878)

През лятото на 1877 г., по време на престоя си в Лайпциг, Т. Масарик се запознава с американката Шарлот Гарик (1850–1923) от Бруклин. Тя е негова връстничка, увлича се от музика, немска и английска класическа литература. По бащина линия родословното ѝ дърво представлява пъстра мозайка от европейски предци. Даже се твърди, че родът Гарик бил в родствена връзка с тогавашната френска династия. Затова

Масарик често обичал да повтаря, че „в жилите“ на децата му тече „кралска кръв“. В началото на 1878 г. Т. Масарик заминава за САЩ, където, на 15 март, се жени за Шарлот. Младото семейство се установява в Прага, в малък и скромен дом, разполагайки с твърде ограничени средства. Затова през първите няколко години бащата на Шарлот ги подпомага финансово. От уважение към съпругата си Т. Масарик добавя нейното фамилно име към своето рождено. (Затова често пъти вместо фамилията му се използва съкращението TGM). Нещо повече – Масарик нееднократно подчертава, че жената и мъжът са равноправни. Под влияние на американската си съпруга той се отказва от католицизма и приема протестанството. От брака се раждат 5 деца – Алице, Херберт, Ян, Ана и Олга.

Т.Г.Масарик отново стъпва на американска земя чак след 24 години, този път по покана на Чикагския университет, за да изнесе лекции за историята и културата на своя народ. Тогава скромният чешки професор едва ли подозира, че тези негови пътувания ще се окажат „генерална репетиция“ за четвъртото му оказало се историческо пътуване до САЩ в края на войната.

Т. Г. МАСАРИК – УЧЕН, ПОЛИТИК И ЗАЩИТНИК НА ЧОВЕШКИТЕ ПРАВА (1880–1914)

През 1879 г. Т.Г.Масарик става доцент, а четири години по-късно е назначен за професор по филосо-

фия в чешката част на Карлово-Фердинандовия университет. Скоро след това с парите, получени като наследство от негов починал студент, Т.Г. Масарик основава литературното списание „*Athenaeum*“. Заради безкомпромисната си позиция как трябва „да се прави наука“ Т.Г. Масарик си спечелва неприятели в лицето на редица чешки и немски интелектуалци. Т.Г. Масарик си навлича най-остри критики по време на т.нар. „Спор за ръкописите“ – разгорещените дискусии в чешкото общество през 80-те години дали намерените в началото на XIX в. от Вацлав Ханка „Краловедворски“ и „Зеленохорски“ ръкописи са истински. Т.Г. Масарик поставя под съмнение автентичността им, а по негово настояване чешкият филолог Ян Гебауер ги изследва и доказва, че наистина са фалшификати (изфабрикувани от техния „откривател“). За своята критична позиция Т.Г. Масарик плаща висока цена – обявен е за национален предател, правят се опити да бъде изгонен от университета.

От края на 80-те години датира запознанството му с друга емблематична фигура в чешкия политически живот – десет години по-младия юрист Карел Крамарж (1860–1937), който произхожда от заможно семейство. И двамата са лоялни поданици на императора, сътрудничейки си активно в парламента в защита на чешките национални интереси. Докато К. Крамарж е заклет русофил, Т.Г. Масарик споделя ценностите на западните демокрации. Разривът настъпва през 1893 г. Масарик напуска парламента, избирайки академичната пред политическата кариера. Тогава се появяват и голяма част от научните му изследвания. В част от тях („Чешкият въпрос“, „Карел Хавличек“, „Ян Хус“) той се опитва да представи своето виждане за чешката история и най-вече вярата си в съществуването на един чехословашки народ. В други („Нашата сегашна криза“ и „Социалният въпрос“) Т.Г. Масарик очертава проблемите, които чешкото общество трябва да решава.

Чешкият професор си спечелва врагове и в борбата срещу антисемитските предразсъдъци. През 1899 г. евреинът Леополд Хилснер е осъ-

ден по обвинение в ритуално убийство на младо момиче. Т.Г. Масарик е сред малцината, които оспорват доказателствата за неговата вина и настоява за ревизия на процеса. Започналото повторно разследване доказва невинността на Л. Хилснер и той е оправдан. За смелата си позиция Т.Г. Масарик си навлича обществен гняв – пред дома му са организирани демонстрации, а в университета студентите го бойкотират. На обвиненията, че е взел подкуп от евреите, той отговаря така: „На един свръхпатриот казах, че ако бях получил тия пари, щях да откроя лудница“.

В началото на XX в., по настояване на свои приятели, Масарик отново се захваща с политика, основавайки чешката народна (прогресивна) партия, която не успява да се превърне в значима политическа сила. През 1907 г. той отново е избран за депутат от своята партия и остава във виенския парламент до неговото разпускане през 1914 г. Тогава се изявява като пламенен защитник на южните славяни, остро критикува външната политика на Хабсбургите и все по-тясното им обвързване с Германия.

„РЕВОЛЮЦИОНЕРЪТ“ МАСАРИК (1914–1918)

Атентатът в Сараево на 28 юни 1914 г. идва „като гръм от ясно небе“ за цяла Европа, но малцина са тези, които допускат, че ще се стигне до война. Включително и пацифистът Масарик, който нарича обявената мобилизация от страна на Австро-Унгария „дрънкане на оръжие“. Войната се оказва повратен момент в живота му – от кабинетен учен той се превръща в „пламенен революционер“. Масарик започва борба за унищожението на империята. Нито една от Великите сили няма интерес старата империя да излезе от политическата карта на Европа. Нещо повече – западните демокрации като Англия и Франция се опасяват, че при подобен сценарий Централна Европа ще бъде погълната от Русия и Германия. В края на 1914 г. Масарик напуска Австро-Унгария, без да подозира, че ще се завърне чак в края на войната, когато империята вече няма да

съществува. В Париж той основава емигрантската си организация заедно с младия доцент по социология Едвард Бенеш (1884–1948) и с темпераментния словак Милан Шефаник (1880–1919), по това време френски поданик, който до войната се изявява като летец, астроном, пътешественик и военнослужещ във френската армия (Астрономическата обсерватория в Прага носи неговото име). Целта на организацията е да убеди Съглашението, че е в негов интерес да подкрепи разрушаването на Дунавската монархия и създаване на независима Чехословакия. Докато Е. Бенеш действа активно в Париж, а М. Шефаник – в Италия, Т. Г. Масарик започва словесната си борба срещу Хабсбургите в Лондон. Той получава помощ най-вече в лицето на британския журналист Уикхъм Стийд и на британския писател с шотландски корени Робърт У. Ситън Уотсън. Малко известен факт е, че Институтът за Славянски изследвания в Лондон е създаден именно с цел да осигури на Т.Г. Масарик интелектуална трибуна за неговата пропаганда. Само че пропагандата, колкото и да

е пламенна, изисква огромно количество финансови средства. През есента на 1914 г. Т.Г. Масарик пише на един от чешките си приятели в САЩ, че на година ще му трябват поне \$ 50 000. За целия период на войната той получава от своите сънародници отвъд океана колосалната сума от \$ 675 000.

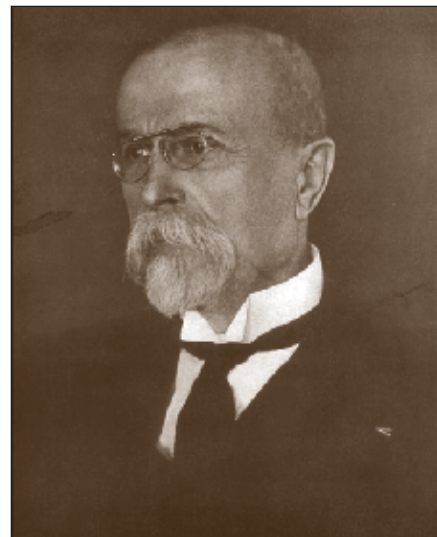
Избухналана през 1917 г. Февруарска революция „отвежда“ Т.Г. Масарик в Русия, за да даде моралната си подкрепа за крехката руска демокрация (ако въобще може да се говори за такава!), и да организира чехословашки корпус в помощ на Съглашението. Именно там той написва книжката „Нова Европа“, която отразява неговото виждане за следвоенна Европа. Събитията неумолимо следват своя ход, а с това и предопределят посоката, към която да тръгне Масарик. Влизането на САЩ във войната през 1917 г. е посрещнато с ентузиазъм и надежда за скорошно приключване на войната. Съдбата пожелава бъдещият чехословашки президент да завърши триумфално антихабсбургската си дейност именно в Съединените щати. Стъпвайки на американска земя през пролетта на 1918 г., Т.Г. Масарик се оказва „на точното място, при точните хора и в точния момент“ – броени седмици преди това дипломатически гаф на австро-унгарския външен министър дискредитира Дунавската империя в очите на Съглашението и на САЩ. През пролетта на 1918 г. те решават да подкрепят аспирациите на малките народи. Масарик се възползва от благоприятната

ситуация и остава в САЩ по-дълго отколкото е планирал – той обикаля редица американски градове, изнася речи пред своите сънародници и американците. Четирите му срещи с американския президент Удроу Уилсън изграждат образа му на „Президент-освободител“. В края на май 1918 г. с посредничеството на Масарик е сключена т.нар. Питсбъргска спогодба, която гарантира на словаците автономия в рамките на чешко-словашка федерация. Своеобразно признание за високия авторитет, с който чешкият лидер се ползва в САЩ, е избирането му за председател на новоучредената във Филаделфия организация на малките народи от Централна Европа „Централно-европейски съюз“. С цел да пресече австрийските опити за запазване целостта на империята, на 18 октомври 1918 г. Т.Г. Масарик издава Вашингтонската декларация за независимост. В нея той очертава принципите, върху които ще бъде изградена новата република, отъждествявайки ги с американските идеали: „Приемаме демократичните принципи на Америка и Франция, американските принципи, които лансира президентът Уилсън.“ Само няколко дни по-късно Т.Г. Масарик оглавява временното чехословашко правителство, в което влизат Е. Бенеш и М. Шефаник. В средата на ноември с.г. по предложение на К. Крамарж Т. Г. Масарик е избран за президент. Триумфалното му завръщане и посрещане в Прага на 22.12 1918 г. представляват заслужено признание за четиригодишните му усилия в емиграция.

ПРЕЗИДЕНТЪТ МАСАРИК(1918–1935)

На 27 май 1920 г. Т.Г. Масарик е избран за президент съгласно новоприетата конституция на Чехословакия. Начело на първото чехословашко правителство застава К. Крамарж, а Е. Бенеш оглавява чехословашката дипломация. В междувоенния период около Т.Г. Масарик се създава пропрезидентска групировка, т.нар. „Hrad“, с която той обсъжда основните външно- и вътрешнополитически проблеми на страната. До края на живота си Т.Г. Масарик остава убеден демократ. Показателно е изказването му по случай 10-годишнината от създаването на Чехословакия: „За истинската демокрация не са достатъчни институциите, тя има нужда от живи хора, вярващи в посланията на своята държава“. Неслучайно в междувоенния период Чехословакия се оказва единствената държава в Централна Европа със запазено демократично управление и парламентарна система. Т.Г. Масарик е преизбиран още два пъти за президент – през 1927 и 1934 г. През 1935 г. той се оттегля и за свой приемник посочва Е. Бенеш. На 14 септември 1937 г. първият чехословашки президент умира на 87-годишна възраст в резиденцията си в Лани. Съдбата му спестява кошмара да види краха на собственото му „творение“ – вярата му, че една обща държава на чехи и словаци, е гаранция за по-голяма стабилност. Първата чехословашка република „надживява“ само с една година своя създател и идеолог, за да се появи на картата на Европа след Втората световна война.

Д-р Красимира Мархولةва

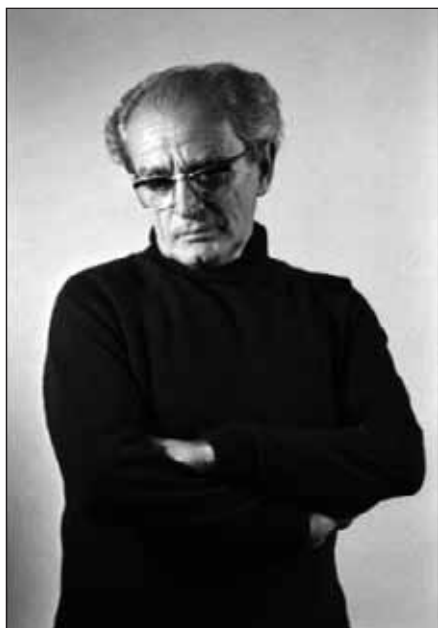

Снимки: архив

Валери Петров:

Изкуството е антипод на строгите правила

Големият български поет, драматург, сценарист и преводач Валери Петров навърши 90 години на 22 април. Той е автор на изключителни произведения за деца и възрастни и е неадминат преводач на Шекспир, Джани Родари, Сергей Михалков, Ръдиард Киплинг и др. По случай юбилея на поета ИК „Захари Стоянов“ издаде книгата му „От иглу до кюнец“ – басни с неочаквани обрати, а ИК „Труд“ – „Валери Петров. Стихове 2009“ (Б.ред.)

Г-н Петров, ако трябва да се върнем назад в дългата Ви творческа биография, има ли произведение, което не бихте написали, което смятате за „грешка“?

Има, разбира се, и то не малко. Колкото пъти съм се вслушвал в неодобренията на т.н. нормативна критика и съм полагал искрени усилия „да се поправа“, толкова пъти са се получавали неща, за които сега си казвам, че би било по-добре да не съм ги писал. Но нечестни стихове, подмазвачески слова, конюнктурни съчинения, на които сам да не вярвам – такива грехове нямам на писателската си съвест.

Какво Ви даде работата в киното и театъра, с какво те обогатяват поетическото виждане?

Не мисля, че работата в другите жанрове ми е дала нещо за поезията, която съм се старал да правя. Мисля, че съм бил все същият в киното, в театъра, в литературата за деца...

Дори съм си намислил формула: писал съм поезия за сцена, за екран, за книга.

Вие сте виртуоз на класическия стих, как през окуляра на римувания стих виждате сегашните поетически послания на новото поколение, които са извън границите на всякакви канони?

Не съм привърженик на каноните. Изкуството винаги е било антипод на строгите правила и, ако става дума за отношението ми към свободния стих, ще ви кажа, че макар сам да не мога да пиша по модерному, мисля, че не във формата е въпросът. Зная толкова много чудесни неримувани стихотворения, а и какво значи това

„по модерному“? Ако е за римата, то тя не е известна нито на римляните, нито на гърците. Друг е въпросът за употребата на мръсни думи в стиха, на изкуствената енигматичност, на писането „каквото ти падне“ и на хвърлянето прах в очите на читателя – тук съм и възмутен, и отвратен, и отчаян за бъдещето на поезията. Това са явления, които само отварят вратата на изкуството за графоманията и я затва-

рят пред читателите на поезията, които и без това стават все по-малко и по-малко. Това чудо е, разбира се, глобално. Но у нас добива – отгоре на всичко – и вкуса на отблъскващ папагализъм. Дано не трае дълго!

Вашите ранни поеми – „Палечко“, „Детинство“, „Край синьото море“, „Juvenes dum sumus“, „На път“, „В меката есен“ – остават ненадминати като естетическа монолитност, като сила на внушението и изобразителна пластичност. Има ли нужда днес този жанр от възкресение или кратките форми завинаги се наложиха?

Трудно ми е да Ви отговоря на този въпрос. Не е изключено наистина

Валери Петров. Художник – Андрей Даниел

новите ритми на „информативното“ ни време да правят невъзможно четенето на „дългоформатна“ поезия, но – както казах – днешните млади (на които поезията винаги най-много е разчитала) не щат да четат и кратките ни форми... Тъжна история.

Защо според Вас днес сатирата ни е в криза? Сякаш през 60-те, 70-те и 80-те години този жанр беше в апогея си, а днес при така рекламираната свобода на словото е в затишие?

Ами тъкмо свободата на словото (доколкото я имаме) ѝ пречи. Сатирата, като експлозивите, трябва да се чувства затворена, за да избухва. Сега все пак можеш да пишеш по-свободно, но нещата и без твоите остроумия са ясни... А има и друго: сатирата – поне както аз я разбирам

– е свързана със смеха, а той е радост, добро разположение на духа... А каква радост човек може да има при днешното състояние на нещата? Не ни е до смях, не ни е до весела сатира.

Ако трябва да преведете отново Шекспир, бихте ли се захванали пак с този гигантски по обем и не-обхванен във времето труд?

Не, разбира се, не бих се захванал. Явно е, че не бих имал време – пък и вътрешно равновесие – за подобен труд.

С какво ще ни изненада Валери Петров за своя юбилей – може би скрита в чекмедже поема или нова пиеса?

Принуден съм да отговарям на въпросите Ви, за да не демонстри-

рам фалшива липса на суетност, но атмосферата на юбилеите никога не ми е допадала. В случая пък, какво толкова има за честване в това, че си се дотърлил до 90-те си години? Освен туй, самата дума „юбилей“ означава „ликуване“, а е направо неприлично да се ликува в атмосфера на духовен срив, която усилено дишаме напоследък...

Така че не заради годишнината ми, а защото още ми се работи и публикува, ще издам една неголяма сбирка нови стихове. И една богато илюстрирана книжка със смешно заглавие и съдържание. Писах я за самоутеха, а се надявам, че, ако съм успял, тя ще донесе на тоя-оня малко веселост в невеселите ни дни.

Ангела Димчева,
„Словото днес“

Ето че първата страст е измината.
Меко седефен е плажа.
Дай на ухото си ти раковината
новост една да ти кажа.

Впрочем ти чувстваш навярно промяната,
тайно настъпила в мене:
тъй е – усещам се, сякаш съм пияната,
чезнеща с леко шумене,

сякаш съм блясъка, сякаш съм крясъка,
идещ от ятото бяло,
сякаш съм чисто кристалче от пясъка,
лепнещ по твоето тяло.

Вече не мисля за мнение ничие,
вече съм нейде далече.
Неописуемото безразличие
с отлива свой ме отвлича

и – безучастен – ме носи нататък,
носи ме пенният гребен,
тъй че от времето мое остатък
просто не ми е потребен,

тъй че аз, земният, страшно сеутният,
вярвай, не ще побледнея,
ако ми кажат, че тоз ми е сетният
ден, отреден да живея.

Само в момента, във който отида си,
бавно притворил клепащи,
мойто последно видение ти да си –
другото нищо не значи!

ВАЛЕРИ НИСИМОВ ПЕТРОВ

(роден Валери Нисим Меворах) е български поет, сценарист, драматург и преводач от еврейски произход, известен с преводите си на Уилям Шекспир на български език. Валери Петров е академик на БАН от 2003 година, вписан е в почетния списък на Международния съвет за детска книга заради Пет приказки, номиниран е за Нобелова награда. Валери Петров се ражда на 22 април 1920 година в семейството на Мария Петрова, преподавателка по френски език, и д-р Нисим Меворах, професор по право, виден адвокат, дипломат – посланик в САЩ, представител на България в ООН. Валери Петров учи в италианското училище, т.нар. Италиански лицей (с гимназиален курс) в София, което завършва през 1939 г. През 1944 г. завършва медицина в Софийски университет. Участва във войната срещу Нацистка Германия като военен писател в редакцията на вестник „Фронтонак“. Валери Петров е един от основателите и заместник-главен редактор на вестник „Стършел“ (1945–1962). От 1947 до 1950 г. е аташе по печата и културата работи в българската легация в Рим. През тези години пътува до Америка, Швейцария, Франция като делегат на различни форуми. По-късно е редактор в Студия за игрални филми „Бояна“, редактор на издателство „Български писател“ и Народен представител в Седмото ВНС (1990–1991).

Снимки: Иво Хаджимишев

Соколски манастир „Успение Богородично“

„Всрел глухите недра на Стара планина, всрел чаровните балкански зелени самотии, в една от най-разкошните гънки на северния склон на тая планина, е кацнал, недалече от изворите на кристалния Етър, Соколският манастир“.

Така започва своя пътепис за Соколския манастир Иван Вазов, след като го посещава през 1901 г. Наистина, манастирът е разположен в едно от най-живописните кътчета на Габровския Балкан, в красивата местност „Сокола“. Само 4 км го делят от етнографския комплекс Етъра, свързани помежду си с туристическа пътека.

ВЪЗНИКВАНЕ НА МАНАСТИРА

За основател на манастира се смята видният духовник и просветител Йосиф Соколски. През 1833 г., пътувайки от Троянския манастир за родния си град Габрово, той е впечатлен от красивата местност „Сокола“ и решил тук да основе манастир. Заедно с придружаващия го йеромонах Агапий избрали каменната тераса пред пещерата за място на новия манастир и издълбали дървена църква във варовиковата скала. На следващата година я съборили и на същото място изградили днешния храм с дарения на габровци и жители на околните села. Освещаването било извършено от търновския митрополит Иларион Критски на 15 август 1834 г. Две години по-късно в манастира било открито килийно училище, което се превърнало в образователен център, където преподавал Неофит Бозвели.

МАНАСТИРСКИЯТ КОМПЛЕКС

Той се състои от църква, жилищни и стопански сгради. Жилищните сгради са построени във възрожденски стил – с еркери и стълбища с дървени парапети. В средата на потъналия в цветя и зеленина голям манастирски двор се издига уникална белокаменна чешма с осем чучура, украсени със соколи. Построена е през 1868 г. от майстор Колю Фичето. Друг символ на манастирския комплекс е многовековният бор, посаден от Йосиф Соколски. Църквата е смятана за истински шедевър на българската възрожденска архитектура. Заобиколена е от три страни със скали, а на север от нея се разкрива красива панорама. Изографисването на стенописите през 1862 г.

е дело на поп Павел Зограф и на сина му Никола от с. Шипка. Иконостасът бил изработен от тревненски майстори, а храмовата икона е изрисувана от известния габровски живописец Христо Цокев.

В църквата може да се види каменната икона „Света Богородица с младенца“, поставена в малък иконостас. Именно благодарение на нея е построен храмът. Легендата разказва, че Йосиф Соколски я поръчал на незнаен майстор в Света гора и я донесъл със себе си през 1833 г. За да оправдае построяването на църква на това място, той я поставил в близката пещера и казал на турските власти: „Намерихме тази икона, значи тук е имало православно светилище“. Така управниците разрешили строежа на църквата. Вярва се, че тази икона е чудотворна. Монахините твърдят, че по време на пожара в манастира през 1924 г. иконата не само оцеляла, но от очите на Божията майка започнали да капят сълзи. Според местните хора тя е извършила множество чудотворни изцеления на неизлечимо болни хора.

МАНАСТИРЪТ И НАЦИОНАЛНО ОСВОБОДИТЕЛНИТЕ БОРБИ

Светата обител е свързана с националноосвободителните борби през XIX в. През лятото на 1856 г. тук идва четата на Капитан дядо Никола, която има намерение да превърне манастира в център на въстание срещу турците. По време на Априлското въстание в светата обител се формира габровската въстаническа чета на Цанко Дюстабанов. Турците разбиват четата, 8 от въстаниците увисват на бесилката на скалите край манастира, а телата им са хвърлени в пропастта. Затова неслучайно музейната сбирка е богата на материали, свързани с националноосвободителните борби в този край. Тук се съхраняват и предмети, принадлежали на Васил Левски, който често

е намирал убежище в манастира. По време на Руско-турската война (1877–1878) светата обител е превърната във военна болница. Затова в църквата на манастира са запазени вещи и снимки на лекуваните тук руски офицери, участници във войната. В североизточния ъгъл на скалната площадка е изградена малка куполна сграда в памет на загиналите за свободата на България български революционери.

СЛЕД ОСВОБОЖДЕНИЕТО

През 1918 г., 1924 г. и 1938 г. в манастира избухва пожар и част от сградите са сериозно засегнати. Светата обител е възстановена напълно едва през 80-те години. До 1959 г. манастирът е бил мъжки, с над 100 монаси, но след незаконното взривяване на Габровския девически манастир монахините са преместени тук, превръщайки го в женски. Те донесли със себе си ценни икони и реликви, които подредили в малък параклис в северната част на светата обител. От 1968 г. там се съхранява красив иконостас и икони на Исус Христос и Света Богородица с Младенеца, рисувани от големия майстор Захари Зограф. През 1973 г. манастирът е обявен за историческа, а през 2002 г. – за защитена местност. През 2005 г. по проект на областната управа в Габрово, финансиран от Европейския съюз, жилищната сграда на манастира, храма и стенописите му са реставрирани.

Д-р Красимира Мархалева
(по материали от печата)

Абонамент

ИНТЕРЕСУВА ЛИ ВИ ЖИВОТЪТ НА БЪЛГАРИТЕ В ЧЕХИЯ, БЪЛГАРИЯ И В ЦЕЛИЯ СВЯТ?

Абонирайте се за списание „Българи“, подкрепете своето българско списание! „Българи“ е едно от най-представителните списания на българската общност.

На страниците на „Българи“ имате уникалната възможност да получавате актуална информация от България, да се срещате с интересни личности и да научите нещо повече за живота на българите в Чехия и по света. Чакаме вашите мнения и предложения за списание „Българи“.

Годишният абонамент за 6 броя е само 180 Кш.

Пощенските услуги поема сдружение „Възраждане“. Средствата можете да изпратите на сметката на сдружението 1962160309/0800 или по пощата на адрес: o.s. Vazraždane/ Vocolova 3/120 00 Praha 2.

**ОБАДЕТЕ НИ СЕ НА GSM 777 196 322
ИЛИ НИ ПИШЕТЕ НА E-MAIL BALGARI@ATLAS.CZ**

За контакти:
o.s. Vazraždane
Vocolova 602/3
120 00 Praha 2
Тел.: +420 777 196 322
balgari@atlas.cz
www.balgari.eu

Българското неделно училище

Малки, по-големи и още по-големи деца и ученици,

*Ако обичате да пеете и танцувате,
ако обичате да рисувате и да се забавлявате,
ако обичате да пишете и говорите на български,*

**Заповядайте всяка събота в 10.30 ч. в Дома
на националните малцинства в центъра на Прага,
улица „Воцелова“ 3–2 минути пеш от „И. П. Павлова“**

Повече информация на gsm 777 196 322 и на e-mail balgari@atlas.cz

Българи

брой 1/2010

Издание на българската общност в Чешката република

Издател:

Гражданско сдружение „Възраждане“, Americká 28, 120 00 Praha 2
Контактен адрес: Vocolova 3
120 00 Praha 2

Излиза с финансовата подкрепа на Министерството на културата на Чешката република

Регистрационен номер в Министерството на културата на Чехия: E 13282

Директор на изданието и главен редактор:

Мария Захариева

Редакционен екип:

Румяна Георгиева, Димана Иванова, Васил Самоковлиев, Маргарита Симеонова, Красимира Мархалева, Асен Милчев, Румана Кирилова

Сътрудници: Пенка Калинкова, Константин Димитров, Снежана Таскова, Сирма Зидоро-Коунова, Минка Генчева

Коректор: Татяна Борисова

Дизайн:

„Макс“ студио

Година 9, брой 1/2010

Balgari

Periodikum bulharské menšiny v České republice
Časopis je vydáván s finanční podporou Ministerstva kultury České republiky

Посетете интернет страницата на гражданско сдружение „Възраждане“ и на списание „Българи“

БЪЛГАРСКО УЧИЛИЩЕ „Д-р Петър Берон“ – ПРАГА

ШАНС ЗА ВАШИТЕ ДЕЦА

УЧИЛИЩЕТО ПРЕДЛАГА:

- ▶ ОБУЧЕНИЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ I ДО XII КЛАС ПО УЧЕБНИ ПРОГРАМИ, УТВЪРДЕНИ ОТ МИНИСТЕРСТВОТО НА ОБРАЗОВАНИЕТО, МЛАДЕЖТА И НАУКАТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ;
- ▶ КАЧЕСТВЕНО ОБРАЗОВАНИЕ И ВИСОКО КВАЛИФИЦИРАНИ ПРЕПОДАВАТЕЛИ;
- ▶ ИЗУЧАВАНЕ НА БЪЛГАРСКИ, АНГЛИЙСКИ И ЧЕШКИ ЕЗИК;
- ▶ ВЪЗМОЖНОСТ ЗА ПОЛЗВАНЕ НА УДОБНО ОБЩЕЖИТИЕ ЗА ЖИВЕЕЩИТЕ ИЗВЪН ПРАГА;
- ▶ ИЗДАДЕНИТЕ ОТ УЧИЛИЩЕТО ДОКУМЕНТИ ЗА ЗАВЪРШЕН КЛАС, ЗАВЪРШЕН ЕТАП НА ОБУЧЕНИЕ И ЗАВЪРШЕНО СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ СЕ ПРИЗНАВАТ В ЧЕШКАТА ОБРАЗОВАТЕЛНА СИСТЕМА;
- ▶ ДОБЪР СТАРТ В ЖИВОТА НА УЧЕНИЦИТЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ КАКТО В БЪЛГАРИЯ И ЧЕХИЯ, ТАКА И В СТРАНИТЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ И ПО СВЕТА.

КОНТАКТ: УЛ. РИХТАРЖСКА 1, / RYCHTÁŘSKÁ 1; 160 00 PRAHA 6, ČESKÁ REPUBLIKA
ТЕЛ.: 00420 233 334 301 ИЛИ 00420 224 310 433; WWW.BGSCHOOL.EU

ПОСОЛСТВО НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ В ЧЕШКАТА РЕПУБЛИКА – ПРАГА

Уважаеми сънародници,

От 29 март 2010 г. започна промяната на българските лични документи – паспорти, лични карти и шофьорски книжки /СУМПС – свидетелство за управление на моторно превозно средство/. Новото в документите е наличие на т.нар. биометрични данни – пръстови отпечатъци и прецизни цифрови фотографии, позволяващи точната идентификация на притежателя. Снемането на тези данни се извършва в специално оборудвани гишета, инсталирани в районните управления на МВР в България и в някои от консулските служби при посолствата на страната. За наше съжаление посолството на Република България в Прага не бе включено в графика за изграждане на такива гишета за 2010 г. и за момента процедурата не може да бъде извършена в нашата консулска служба. **Това обаче не означава, че българските граждани, живеещи в Чешката република не могат да имат валидни документи за самоличност.** На практика временно е затруднено само получаването на паспорт, докато за лична карта няма промяна при подаването на заявление. Държим да подчертаем, че **личната карта е напълно достатъчен**

документ за законно влизане и пребиваване на територията на целия Европейски съюз, Исландия, Норвегия, Лихтенщайн и Швейцария.

За изрично желаещите да притежават паспорт съществуват и други възможности – да подадат заявление в районното управление на МВР по постоянен адрес в България, или да посетят консулските служби към посолствата в Берлин и Виена и генералното консулство в Мюнхен. Временно решение е и възможността в КС на посолството да продължим изтичащ паспорт еднократно – със срок до 1. 12. 2010 г. **/Паспортът не трябва вече да е изтекъл!/. По този начин се удължава времето, през което желаещите могат да предвидят и осъществят пътуване до България. С малко по-дълъг срок – до една година е „временният паспорт“, който също имаме възможност да издаваме при поискване в консулската служба на посолството в Прага. Съгласно действащите тарифи КС на посолството събира следните такси за издаване на лични карти:**

- за първа лична карта на лице от 14 до 16 г. – 546 ч.кр.
- за лична карта на лице от 14 до 18 г. с валидност 4 години – 721 ч.кр.

- за лична карта на лице от 14 до 58 г. с валидност 10 г. – 786 ч.кр.
- за безсрочна лична карта на лице над 58 г. – 696 ч.кр.
- за безсрочна лична карта на лице над 70 г. – 546 ч.кр.
- за инвалид с инвалидност 50% и над 50 % – 576 ч.кр. и
- продължение на паспорт /до 1.12.2010 г./ – 1166 ч.кр.

Издаването на временен паспорт с валидност до една година /до сега известен и като „пасаван“/ ще струва 1700 ч.кр.

Информация по интересувашите ви въпроси в най-скоро време ще можете да намерите на страницата на Министерството на външните работи на Република България www.mfa.government.bg/. Не се колебайте да се обръщате и към нас на bulvelv@volny.cz, както и на тел.: 222 212 011 и на **прекия телефон и факс на консулската служба – 222 210 229**. Работното време за приемане на документи остава непроменено – всеки работен ден от **8,30 до 11,30 ч.** В следобедните часове се получават изготвените документи и това дава по-голяма възможност за пряк контакт със служителите на КС.

Завеждащ „консулска служба“:
Данчо Мичев

Вълнени одеала, килими и халища от сърцето на България в сърцето на Прага.

Vlněné deky, koberce, kilimy a přehozy ze srdce Bulharska v srdci Prahy.

www.balkanova.cz

Navštivte náš nový obchod, jen pár kroků
od Karlova mostu:
Balkanova – Saský dvůr
Saská 3, Praha 1 – Malá Strana

Otevírací doba: pondělí, středa, čtvrtek pátek od 10 do 18 hod.,
sobota a neděle od 11 do 18 hod.

Посетете нашия нов магазин в Саския двор
само на няколко крачки от Карловия мост:
Балканова – Саски двур
„Саска“ 3, Прага 1 – Мала Страна

работно време: понеделник, сряда, четвъртък, петък от 10 до 18 ч.,
събота и неделя от 11 до 18 ч.